

**Lologena Wo Kiena Ne
Yesu Kristo Naña
MAK
Siriyuia
Visayuena Na Tusi Nene**

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “*Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naña Mak Siriyuia*”, naga siari e visena tai naña sape lologena wo nene, naga lologena wo kiena Yesu Kristo, narina Ntewa. Mak kilologia naña Yesu pe yaru na yuñæena kiena ne Ntewa, a kiena visena m̃areraena sike ea. Tekilia tevisu kiena m̃areraena pogos naña piyan ke yeririna lala, a m̃eneplan m̃ena yermare lala, a naña warplan milamulena viowa kiena yaru lala. Yesu pisawal kiena kia tai, sape naga Narina Yeririna, naña naga pimin tam̃an kiena maliena vena warplanen milamulena viowa kiena yaru lala, vena akilia aure matan nalogeviowaena, yepela melala.

Mak pisayu manene yuñæena kiena Yesu pa laa sane, amio kile lala naña naga myuñæenia, taulu naña pisayu kiena visena lala.

E tusi nini, Mak pisayu þesan Yoane Nakeena amio kiena yuñæena, a naña Yoane kee Yesu. Siraunia, pisayu naña Yermare taþali Yesu. A siraun m̃ena suniena plas na visena nene, naga pisayu yuñæena kiena Yesu la narui naña kila ruru yaru la naña amai apimi apowo sina a naña

naga piyan ke yeririna lala. Pogos naña Yesu kila kiena yuññaena lala, silaga kiena nalogena la asumña akilia ruru naga amio kiena p̄elaga lala pa laa sanene.

Ana e pogos nene, yaru lañas pe akekaran re Yesu poli, sinela kar Yesu pañisi. Marana na maro la na tusi nini apisayu malena kiena ne Yesu e kiena legiana olua na maro e yomarava nini, a pupia suri naña pisayuia, nane kiena marena, a naña mali sina.

E marana na keviu 16, yaru moki asitom asape Mak naga siri tusi nene tol ga marana na ve tokaki orelu, ana marana na ve tokaki la ne siraun nene, pona yaru tañena naga siria yo.

Komñasnen suniena la naña sike e tusi nini
 Yuññaena kiena Yoane Nakeena 1:1-13
 Yuññaena kiena Yesu garu Kalele 1:14—9:50
 Yesu molue Kalele pa Yerusalem 10:1-52
 Legiana olua na maro kiena Yesu naña kila kiena yuññaena Yerusalem, a yo make la naña lavisin Yerusalem 11:1—15:47
 Yesu mal sina 16:1-8
 Yesu pimi malivin kiena nalogena lala a naga pa mae peni 16:9-20

Yoane Nakeena sike e yokorena pisawal ke visena kiena ne Ntewa

¹ Na nene Lologena Wo kiena Yesu Kristo naña narina Ntewa. ² Suniena na Lologena Wo nini siar e Yoane Nakeena, sa naña Visena Wa kiena ne Ntewa pisayu naga konua rui e visena tai

naña Navisawalena Aisea pisawalia, naña Ntewa pisa pisape

“Naga pe yaru tai nalologonen kiau visena, naña nemligan naga sumon ko, pe na kilaruruen mrapa lala kioña mekiki ruru wo. Mal 3:1

³ *Ana naga suña piovision ke e yokorena, piovision ke pisa ke pisape*

‘Amiu na monar akila ruru mrapa lala kiena Supe Ntewa, amesmes ruru wo,

vena naga kilia yali ea imi kate e kiamiu malena lala.’ ”

Ais 40:3

⁴ Sanene narui, Yoane Nakeena pimi kate e yokorena lepas naña Yutea, ana mlologon ke visena kiena ne Ntewa pan yeririna lala. Naga pisawal ke pan la pisape “Amiu monar avilopu amiu e kiamiu mlamulena viowa lala, aimi, vena nekee amiu e wii nakeena, pisi na Ntewa viewo amiunia.” ⁵ Ana pisi na yeririna la moki nae Yerusalem amio nae pulkumali taņena e lepas naña Yutea, la apa amiyagogan Yoane, ana la apisa plan ke kiela naviowaena lala pania, ana naga kee la e wii naña Yortan.

⁶ Ana pogos naña Yoane Nakeena sike e yokorena sanene, naga kila sa ga yermarua navisawalena tai na konua rui naña Elaisa, sa naña pe miyen re kulsota la naña po poli, ana mña kulkota ape ga e vilulus nen sur mali tai naña kiena kia kamel, ana kulka na mēņena amiyuñāen e narin kulus nen puluk tai. A kana kinanena e yokorena nene, naga kurpo ga ne amio kopululus nen lago na yomārua, naña kiki sane purutevi. ⁷ Ana pisaar pan yeririna lala, pisa pisape “Pisi na yar tai, naña

puryuna m̄arera taulunu, naga yoko siraun inu imi. Yar nene, naga to laa metavan inu, in na pe netorokin re poli naḡa neulounia neyen plan kiena kulus nen lana, pona nekila si yuḡaen tai ne sanene vania. ⁸ In na nesuḡa nekee amiu e ga e wii, ana yoko naga kee amiu e Ninuna Wa.”

Yoane kee Yesu

Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Ana Yesu mligan pulkumali naḡa Nasaret, e lepas naḡa Kalele, pimi e lepas naḡa wii nae Yortan, ana Yoane kee e wii nene. ¹⁰ Ana pogos naḡa kee pae Yesu, Yesu suḡalu, molue e wii pa metava, ana veraga ga ma e peni pietava pania, naga m̄al Ninuna ne Ntewa pitomi ke tano sa ga manu naḡa loḡe, pitomi mesmes ga koan te naga. ¹¹ Ana lala amloge Ntewa nae ma e peni pis pitomi, pisape “Ko, ko ga taaga ope naruu wawa, ana nepinaia ko paḡisi. Sineu si ko, nekekaran ko paḡisi.”

Yermare taḡali Yesu

¹² Ana e pogos m̄a ke nene, Ninuna Wa ḡere Yesu naga taaga pa laa perina sane e yokorena, ¹³ ana Yesu suḡa e nene tol legiena lualima yam vari, naḡa Yermare taḡali naga paḡisi. Yesu sike amio sur mal tetan lala e lele nene, ana navisi kiena ne Ntewa lala apimi apisuar ke naga.

Yesu siar kiena yuḡaena garo Kalele

Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15

¹⁴ Ana siraunia, apim atarar Yoane Nakeena, aḡere pa akotawea e yuḡa naloge viowaena.

Ana pogos naña Yesu mloge lologena nene, petan yo p̄asupe pato si lepas naña Kalele, ana siar e pogos nene, naga mlologon Lologena Wo kiena ne Ntewa.

¹⁵ Ana pogos naña naga mlologon ke, pisa ke sape “Nanagane na, Ntewa kilia sane pe pog mesmes naña monar avilopu amiu narui. Navesuḡenena kiena ne Ntewa naga pimi ke pun amiu narui, monar avilopu amiu, alelaga e Lologena Wo nini.”

Yesu pio yar na wereen ika la vari

¹⁶ Ana siraunia, Yesu naga sum̄a mialoro ke e is nen pupia lapa nae Kalele, m̄al yaru la lua nawereen ika, nane Saemon amio wenla Antru, lalua asum̄a aḡere ke kiela lilivi. ¹⁷ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu lua aim atavevenu. Yoko nekila amiu ave li nawereen yeririna lala aim ave kiau.” ¹⁸ Ana veraga ga lalua nene amligan kiela lilivi lala, ataveve Yesu.

¹⁹ Ana Yesu mial pali laa sane, kirawal narina ne Sepeti la luoka, nane Semes amio wenla naña Yoane. Lalua atotano ke e pulus nen kiela waa, akila ruru ke kiela lilivi lala. ²⁰ Ana pogos naña Yesu kirawal lalua nene, pio la, vena la m̄ena ataveve naga, ana asum̄alu, amligan arimala Sepeti naga m̄eke e waa amio kiena yaru nayum̄aena lala, lalua ataveve Yesu.

Yesu pilelua ninuna viowa tai

Luk 4:31-37

²¹ Ana Yesu amio kiena yaru lala amial apa atol pulkumali naña Kapeneam, ana e Legiena

Wa, apa e yuñã nalotena, ana Yesu naga pian yeririna lala e Visena Wa kiena ne Ntewa. ²² Ana la naña amiyagogania amilan pañisi, komin naña amloge navianena kiena ne Yesu naga pe tañena, pe sa re navianena kiena ne kiela navianena la poli, komin Yesu naga kiena urmi po, puriukawaena kiena ne Ntewa teke ea.

²³ Ana e pogos nene, yaru tai naña ninuna viowa teke e naga sike amio la, ²⁴ kila yar nene, naga mãmãaga kare ga pañisi, naga pis pa Yesu, pisape “?Yesu nae Nasaret, kiomã ya ne teke e imimi? !Po ko na opimin osape okila kare imimi! In na nekilia ko pa rui, ko na ope Yar Nowo Wa kiena ne Ntewa.”

²⁵ Ana Yesu pis mñarera pan ninuna viowa nañane, pialuñar pania, pisape “!E, ko na ve ovis re! !Oure vetan yar nene nanagane ga ne!”

²⁶ Ana ninuna viowa nañane kila yepen yar nene miokamarmare, mñaaga keviu yam si tai, ãisi na molue petania pure pano.

²⁷ Ana yar la nae yo nene amilan sur nene pañisi, asuñã apisasayu ke Yesu, asape “?E, sanape na sanene? ?Navianena viu si tai nene, pona yar ne? Yar nene, naga puriuna kawa pañisi ne, pis ga pan ninuna viowa lala, ana amlogearia.” ²⁸ Ana komin sur ne la nanene narui, akekarania, apisa ruru kia wo kiena Yesu pa e yo lala pa ãar punu yo punu ga e lepas nae Kalele.

Yesu kila ruru anenane wona Saemon Pita,

amio yeririna taþena si laþasia

Matu 8:14-15; Luk 4:38-39

²⁹ Ana Yesu amio yaru ne la nini, Semes amio Yoane, a Saemon amio Antru, lala amolue petan yuũa na lotena, apa e yuũa mũana ne lalua nene Saemon amio Antru, nanene e pulkumali mũa ke ga naþa Kapeneam. ³⁰ Ana e uũa mũana lalua nene, anenane wona Saemon naga mai mũake ea, yepena pisusun, momalio ke e mũana tog, ana lalua apisawal pa Yesu. ³¹ Ana Yesu pa tarar limana sira marua nene, tarlua toũalu e mũana tog, ana yepena pimi manin sina, naga suũalu, pa piran kala kap.

³² Ana e mũa nena e legiena nene ko yepekilavi, pogos naþa Legiena Wa þarovia, sane mrae pito kovio pa rui, yeririna lala aþure yar la naþa amai, a la naþa yermare la asike e la, apim pu Yesu, ³³ ana la moki manene la, sa naþa lavisi la punu ga nae kumali nene apim asuũalu e mratava na yuũa nene. ³⁴ Ana Yesu kila ruru yeririna la moki naþa amain inanena taþena lala, a mũane plan yermare la moki petan yar lala, pisawo yermare lala sape ve avisa re si sur tai, komin akilia pa rui sane naga pe Navisaarena kemua lelaga kiena ne Ntewa.

Yesu mlologon ke e yo lala lepas nae Kalele

Luk 4:42-44

³⁵ Ana kolulagi, pogos naþa lakaporo pe koko-reko re poli waa, Yesu suũalu, naga taaga mial petan uũa, ana pa e yo mũano tai, mlen pa Arimana. ³⁶ Ana siraunia, yeririna la apimi akale si naga uũa, ana Saemon la aũa re si naga poli,

la apa akalea. ³⁷ Lala akale mña pano-o, añal naga e yo nañane, apisa pania, asape “Yeririna tañena la moki apimin akale ko ke.”

³⁸ Ana Yesu pisape “Ee, nekilia mña ga. Ana peraga, monar teva mña ga e pulkumali tañena lañas naña sike ga waa, vena nekilia nelologon mña Lologena Wo nene van la. Sur ne na nene, in na nepetan ma ne nepitom nesike e yo nene.”

³⁹ Ana ñisi na Yesu pato mialoro ke e yo punu ga garo Kalele, mlologon ke e yuña na lotena kiena le Yu lala, pile plan ke mña yermare lala moki petan yeririna lala.

Yesu kila ruru yaru tai naña leperosi se yepena miania

Matu 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Ana yaru tai naña leperosi sike e yepena pimi puna Yesu, kinañ tano puna, piun mñareran tania, pisape “Awis, visae ko na otamñan ga, nelelaga sane ko ga okilia okilarurunu, neikiki sina.”

⁴¹ Ana Yesu sinena miye manene yaru nañane, naga pe maraun re sape visae tol lae naga vanon kiena inanena, ana naga mligan limana te naga, pisape “Inu netamñania, nanagane monar yepenña ikiki sina.” ⁴² Ana veraga ga yepena miania, leperosi nene ñisi petan yepena, naga mekiki sina. ⁴³⁻⁴⁴ Ana Yesu mñareran pania, pisa pisape “Omloge ke ne, ovano ve ovisawal re suri nene wa, ana nanagane ga ne ova okom puna yaru wa vena naga kilia visuveve yepenña. Pisi na monar ova okila lotena va Ntewa a okila

m̃ena kuṗaṗaena na ikikiena nene naṗa Mosis pisa, sape yaru monar kila vanon sur na sa nene, ana ṗisin sur nene, yar wa kilia visawalia sape nanagane na leperosi naga ṗisi.” Ana Yesu pitetalia naga pano.

⁴⁵ Ana pogos naṗa yaru nene pano, pa pisayu sur la nene pan yeririna lala punu ga, kila sane visena nene pa ṗar punu yo, pano-o kila sane Yesu pe mial re si pa loyumuña e pulkumali taṗena la poli, komin visae vano, yoko yeririna la ve moki aiminia. Naga sumña ga perinan pulkumali lala, ana yeririna lala asumña apetan ke kiela pulkumali lala, apimi puna.

2

Yesu kilia viewo m̃ena mlamulena viowa kiena yeririna lala

¹ Ana legiena laṗas ṗarovia, Yesu ṗasuṗe si pa ma pulkumali naṗa Kapeneam, ana pe piavi re poli, yeririna la amloge asape naga pam si rui. ² Ana ṗisi na la moki naṗa apim puna, yo loyumuña naga pulen la paṗisi, a vanua m̃ena e mratava naga yepa vitokaki ga. Ana pogos naṗa la asike lele taaga sanene, Yesu mlologon Visena Wa kiena ne Ntewa pan la. ³ Ana e ke e pogos nene na, yar laṗasia atar yaru tai naṗa minana pimi, naṗa yepena wetelu ga mare. Ana la vari atar ga naga e m̃ana tog naṗa mono ke ea pimi.

⁴ Ana pogos naṗa apim atol yo naṗane, apisu sane yo pule pa rui, taṗatete si atar kiela erau nene va lavisin Yesu. ṗisi na lala ataryaun naga apa metava e wos nen yumña naṗane, lala aṗepo

wos nen yuũa metava mesmesun ga e naũa Yesu sike ea, amligan malumun yaru naũa mono ke e m̃ana tog, pitomi tano e pulmas naũane, pito loyuũa.

⁵ Ana pogos naũa Yesu kira pisu sur nene, kilia sape la nene, amlelaga m̃arera e naga paũisi sane yoko naga iila kiela inanena nene, naga pisa pania, pisape “Naruu, in na nepiewo kon kiom̃a mlamulena piowa lala.”

⁶ Ana e pogos nene yaru navianena na visalu-aena la ũasia asuũa ga, amloge ke visena kiena ne Yesu. Ana ũisi na la kiela sitomena la miyuũae piowa ke e sur nene, ⁷ apisa kare ke naga, apisape “?Yaru nene pisalele kare ke kia wa kiena ne Ntewa sanape na sanene? Ntewa naga taaga kilia viewo mlamulena viowa lala, pe yar re si tai poli, ana yaru nene pis ke sanene, naga sitom ke sape naga pe Ntewa narui.”

⁸ Ana veraga ga, Yesu mnunulu-ũaria sape asitom ke piowa sanene e naga, ana pis pan la, pisape “?Komin ya ne sinemiu la pulen ke sitomena viowa la ne sanene? ⁹ Visae nevisa ve sanini van inanena nene, nevisave ‘Nepiewo pa kiom̃a mlamulena viowa rui,’ pona nevisa vania nesapenua ‘Osuũalu, osulowar mom̃a tog, oyali,’ ana e visena lua nene, tai naga m̃areran navisaena, a tai naga meme ga naũa avisa. Naũa sape ‘Osuũalu, oyali,’ naga m̃arera manene laa, komin yoko akilia avisuluũar sane kiau visena nene pe lelaga pona pe pe lelaga re poli, naũa yaru nene suũalu, pona pe suũalu re poli. ¹⁰ Ana nagane, neyuũaen sur tai naũa amiu asitom ke asape Ntewa ga naga taaga kilia

yumñaenia, vena akilia avisuluþar sane Narina Yeririna naga kiena puriukawaena torokin naþa viewo mlamulena viowa lala na yomarava nini. Amiu ayagogan ruruia.”

¹¹ Ana Yesu pisa pa yaru na inanena naþane, pisape “Nepisa pan ko, osuñalu, osulowar momña tog, oyali ova uña.”

¹² Ana veraga ga, e maran la naþa apisu ke, suñal sanene, kus mña tog, mial pa vanua pa uña.

Ana pogos naþa þina la nene apisu sur nene, amilan paþisi, amieluar Ntewa, asape “Awee, pe tepisuli re sur tai sanene poli wa e kieta malena, þane ga ne.”

Yesu pio Matiu naþa kiena kia tai Livae pimi tavevea

Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32

¹³ Ana Yesu þasuþe si pito garo e is nen pupia lapa, ana þina la moki apim lele taaga e yo nene akovivia, naga pian la ke. ¹⁴ Pisi na naga mial laa pa sane, kirawal yaru tai teke e kiena yumñaena e yumña na warpoloen kururu varu na takis. Yaru nene naga Livae, narina ne Alpeas. Ana Yesu pion pania, pisape “Oimi otavevenu.” Ana veraga ga Livae suñalu, taveve Yesu. ¹⁵ Siraunia, Yesu pa kinana e yumña mña Livae, ana e pogos nene, li nawarpoloen mña takis la moki, amio þarnarera taþena la, naþa apimi atotano veraga amio Yesu amio kiena nalogena lala, komin e legiena nene, yeririna kar la ne naþa atavevelili mña Yesu. ¹⁶ Ana navianena navisaluaena la þasia, naþa la ape le Varasi lala, apisu naþa Yesu teke veraga amio yaru la ne sanene, apiun tan

nalogena lala, apisape “?Komin ya ne kiamiu navianena kinan ke veraga amio ãarmãrera la sa nene?”

¹⁷ Ana Yesu mloge visena nene, pisatañe la, pisape “Yaru la naãa yepela poga ga la pe sinelan re asape ava puna ne yaru nakilaruruen maiena la poli, ana la ga naãa amai, la na sinelan paãisi. In na pe nepimin re naãa nevio yaru la naãa apisa ke asape amesmes ãisi rui e marana ne Ntewa vena ataveve inu, peraga, in na nepimin li viowa la sane la nini.”

Naviunena tai e lepas na monsilena

Matiu 9:14-17

¹⁸ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yoane Nakeena amio le Varasi lala aãuar ke ãelaga namonsilena nakilaen lotuena van Ntewa, ana yeririna la apim pu Yesu, apiun tania, apisape “?E, sanape ne naãa nalogena kiena ne Yoane la amonsilu pe nakilaen leniena, a nalogena sa le Varasi ñena lala, akila ke maran taaga, ana komin ya ne kioña nalogena lala pe akila re poli?”

¹⁹ Ana Yesu pisatañe la, pisayu naga amio kiena nalogena lala, sane la akekara paãisi pogos naãa naga sike amio la, ana ãisi na sinela viowa pogos naãa sa naga ure matan la, ana pisape “? Pogos naãa yaru natalopa-ena sike e ãaãagena amio kiena erau lala wa, asitom ke asape lala monar aligan kinanena na ãaãagena? Peraga.
²⁰ Ana siraunia, visae pogos tai nasinekar kiena ne yaru nene laãasia aimi aurelua naga vetan kiena erau lala, e pogos nene narui kiena erau

la nene akilia aligan kinanena, komin naña la sinela piowagan manene naga.”

Sur viú amio sur marua

²¹ Pelaga na monsilena nene, naga ðelaga marua tai na lotena kiena ne le Yu lala, ana Yesu sinenan pisape kila meraravan van la sape ðelaga marua la ne sanene, la taðatete yakol si amio suri viú la naña naga pian lan ke ne. Ana pisa ðakaiwa tai e lepas nene pan la, pisape “Taðatete tela kinakina kulmrae tai naña pe urviú ana tesuluwo ruru pulus naña teke e kulsota marua nene, komin kulmrae viú nene kilia urewowa kulsota nene komþas, þisi na pulus naga kilia vim ve keviú laa sane. ²² Ana kuruta na munena naña sirpup pava ke ga wa, taðatete tetaron vito e kulus nen nane naña pe urmarua, naña ataron kuruta na munena pito ea yam moki rui. Ana visae tekila ve sanene, yoko kuruta nañani lapa, kila kulus mapoa, kuruta namunena naga taroi, a kana pias nena piowa nena ga. Ana kuruta viú, monar tetaron va e kulus nen nane naña pe urviú, m̃arera ruru po, ana tekilia teligan ruru moña yam ve piavi.”

Yesu pe suþen Legiena Wa

Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5

²³ Ana e legiena taþena si tai, naña pe Legiena Wa, Yesu amio kiena nalogena lala amial apano, ana kiela mrapa naga pa kom lokove na kona lala. La amial m̃a sanene, pano-o kiena nalogena la viso kari la, ana apae plan kona laþasia akania. ²⁴ Lala akila ke sanene, le Varasi la þasia asuña e nañane, naña akirawal ke Yesu lala, apisa pa

Yesu, apisape “!Ei, okira! Kiomña nalogena la akila ke sanene, la pe pon re akila sanene e Legiena Wa poli, sa ve sanene la akilaro ke kieta navisaluaena ne.”

²⁵ Ana Yesu pisatañe la, pisape “?Pona pe amiu apuloli re e Visena Wa pogos tai poli yo, naña pisayu sur la naña Parin Suñe Keviu Tepet kila nanua sumo? !Amiu akilia ruru pa rui! Naga amio kiena yaru lala viso kar la pañisi, ²⁶ naga pa loyumiña e lele wa kiena ne Ntewa, mla kilaparavi wa naña navisaluaena pisape yar wa ga lala akilia akania, ñisi na Tepet la akania. Ana Apieta, naña pe ñarin yaru wa e pog nene, naga tañan ga pan la.

²⁷ “Nevisa van amiu, sane kieta navisaluaena lala pe pe na ñareran kare itaen re si poli. Ve sanene na, Legiena Wa naga pe pe na kila kareen re si malena kiena yeririna la poli, ana pe naiila itaena. ²⁸ Ana Narina ne Yeririna naña pe suñen sur punu ga, naga ke narui pe suñen ñena Legiena Wa, naga ga kilia visa ya naña tekilia teyumiñaen e Legiena Wa, a naña ve teyumiñaen re.”

3

Yesu kila ruru lima ulu tai e Legiena Wa Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ Ana e Legiena Wa si tai na, Yesu naga pa si e yumiña na lotuena, ana e pogos nene, yar tai naga ñeke loyumiña naña limana tai pulu. ² Ana le Varasi lañasa naña sinela kar ke pa Yesu rui, asike lavisin naga e pogos nene, la asape apisuar ruruli ke naga, vena alual li ñelaga viowa ñasia e

naga, ana sinelan asape avisuli m̃ena yoko Yesu kila ruru lima ulu nene e Legiena Wa nene pona ve kila re.

³ Ana Yesu pisa pan yar nañane, pisape “Osum̃alu, ovam metava e nini wa,” ⁴ ana naga piun tan la naña asike ne, pisape “?E, kieta navisaluaena pisa ke sape tekilia teyum̃aen yara la ne e Legiena Wa lala? ?Pisa ke sape tekilia teyum̃aen sur la naña po, pona sur la naña piowa? ?Po pisa ke sape tekilia tetamalia yaru, po towemom̃aria?”

Ana la nene pe apisa re si sur tai poli.

⁵ Ana Yesu kira pisuveve la, pisu marala la m̃arera ga sike na, ana naga mloge piowa manene pañisi vanonia, ana sinena kari la. Ana naga pis si pan yar naña limana pulu, pisape “Kian mesmesun li lumom̃a wa.” Ana pogos ga naña yar nene kila sanene, limana pimi po sina ga. ⁶ Ana le Varasi la amolue, apa mesmes ga apisu yeririna kiena Suñe Erot, naña lala akilia alual li mrapa tai na weñaren Yesu ve sanape.

Yeririna la moki apimin Yesu

⁷ Ana Yesu amio kiena nalogena la apetan la, apato si garo pupia lapa, ana yeririna la moki atavevela apatove. Yeririna la nene, lañasia amolue e yo tañena lala nae Kalele, ⁸ a la ãasia apitom tano e lepas naña Yutea, amio pupia kiela kumali naña Yerusalem, a ãas apitom e lepas naña Itumea, a ãas apitom e wii naña Yortan lepas na vano, a ãas akom ma pupia sive keviu e yo lala nae kumali keviu lua nene, Taea amio

Saeton. La punu nene amloge pa visena na sur la naña Yesu miyumaen ke rui, ana asape aviminia.

⁹ Ana pogos naña la punu ga nene asike e is nen lapa, Yesu pisa pan kiena nalogena la pisape ava avisawo narin waa tai toña ga, komin yaru la nene moki liu, ana naga yepen mavin sape sa p̄isi yar la aim yo kuskus manene la puna. ¹⁰ Na nene komin naga kila inanena la moki amloge po si rui, ana yar tañena la naña aminana ke wa, la m̄ena moki naña asusunlan ke asape aimi lavisin Yesu, vena atol ga naga.

¹¹ Ana e pogos nene, visae ninuna viowa la asike e yeririna la p̄asia, visae avisu Yesu, lala monar avatanonia, akinai e mia lana, avion m̄areran, avisave “Ko na ope narina Ntewa.”

¹² Ana Yesu pis m̄arera pan ninuna viowa la nene, pisaluñar la pisape yoko ve avisawal re sanene van yaru lala avisave naga ai.

Yesu mliganar kiena nalogena la lualima taaga pa lua

Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³ Ana siraunia, Yesu naga pa metava e yo naña pe kunusia, naga pio yeririna lañasia pisape aimi puna. ¹⁴ Ana pogos naña apimi, naga mliganar la lualima taaga pa lua, pisa pisape lala ave nalologena, naña kiela yumaena na ve sanini: yoko monar la ayal luen ga amio naga, a yoko naga ligan la vena akus Lologena Wo va e yo lala, ¹⁵ a yoko puriukawaena na m̄eneplanen yermare sike e la.

¹⁶ Ana kia kiena ne nalologena ne lala sanini:

Saemon, naña Yesu sikiapu si ki viu tai Pita,
 17 a Semes, naña narina ne Sepeti,
 a Yoane naña wenla ne Semes nene, naña
 Yesu sikiapu lalua nene rui, asape Ponases,
 naña kana kinasia pisape la lua nene ape
 polilu nena ga, komin la lua nene, pulgola
 apismolue lue ga,
 18 a Antru,
 a Pilip,
 a Patalomiu,
 a Matiu,
 a Tomñas,
 a Semes naña narina Alpeas,
 a Tateas,
 a Saemon, naña kila politik pan le Rom lala,
 19 amio Sutas nae Kariot, naña siraunia
 pielua Yesu.

*Namratava puna ne Yesu asitom ke asape naga
 pe wowe*

Matiu 12:24-32; Luk 11:14-23, 12:10

20 Ana siraunia, Yesu p̄asupe si um̄a, pupia
 p̄ina la apim si puna, ana Yesu amio kiena nalo-
 gena la amiyum̄aen la m̄a pano-o pe aparurula
 re nena ga, akinana re poli.

21 Ana la naña e mratava puna ne Yesu amloge
 naña naga miyum̄ae manene la pa sanene, am-
 loge m̄ena yar taņena la apisayu ke naga, apisape
 “!Yar nene kilalu pa p̄arina rui!” ana anena amio
 wenla lala, apano asape aurelua naga vetan la.

*Yerkawa m̄ena lala apisa ke asape Yesu
 miyum̄ae ke ga e puriukawaena kiena ne Yermare*

²² Ana e pogos nene, navianena na visaluaena laṗasia amligan ma Yerusalem apitomi e yo nene, la mēna apisayu ke Yesu pan yeririna lala, asape “Yaru nene, suṗe kiena yermare la naṗa Pelsepel, naga pa mēke e rui,” ana apisa mēna, asape “Yar nene, naga mēna pile plan ke ga yermare lala e puriukawaena naṗa Pelsepel taṃan pania.”

²³ Ana Yesu pio la apimi lavis puna, pisi pan la e ṗakaiwa, pisa sape “?Sanape, amiu asitom ke asape Yermare naga kilia mēnelua sina Yermare? !Naga taṗatete nena ve sa nene! ²⁴ Visae suṗe tai, kiena yeririna la aureure, sane komṗas la na akawela ke amio laṗas, yuṃaena kiena suṗe nene taṗatete ga suṃalu. ²⁵ A visae uṃa tai, la aureure naṗa la ṗasia asape aṃene plan lala ṗasia, yoko yeririna la nene taṗatete asu ruru pogos tai. ²⁶ Ana sa mēna nene, sa yermare kiena Yermare Lego, la ṗasia asuṃalu asape akilali naṗa aṃene plan lala ṗasia, nanene kana kinasia sane nasuṗenena kiena Yermare taṗatete suṃal mārera, kiena puriukawaena naga ṗisi. !Ana peraga, yermare mārera ke ga wa!

²⁷ “Kam na apisu ke ne, visae yaru tai sinenan ke pisape va loyūṃa ṃana ne yaru mārera tai vena vinaun kiena sur lala, naga monar war kilika viar ke ne yaru mārera nene sumo wa, ṗisi na kilia war plan kiena suria. Ana nekila ke sanene pan yaru mārera nene Yermare.

²⁸ “Lelaga nepisa ke pan amiu, mlamulena viowa kiena yeririna lala, amio visena viowa

la naña apisa ke nene, Ntewa kilia viewo la vanonia, ²⁹ ana yar naña visae visanena kare Ninuna Wa, visa kiena yumãena ãasia Yermare Lego ga naga miyumaenia, yar na sa nene taãatete tol naviewoena pogos tai, kiena mlamulena viowa nene tolue ga vano-o taãatete ãisi pogos tai.”

³⁰ Yesu pisa ruru si visena m̃arera nene pan la komin la nene la ke narui naña apisa ke asape ninuna naña teke e naga pe ninuna viowa ga tai.

Anenane Yesu amio wenla lala apim asape aurelua naga

Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21

³¹ Ana anenane Yesu amio wenla la apimi akate e pog nene, asuñal ga asuña vanua, amligan visena pavinia vena naga vitom katen la. ³² Ana e pogos nene, pupia ãina atotano ke lavisin Yesu, ana visena nene pa tol naga, la apisa apisape “!E, anoña amio womla lala asike vanua, asape avis kone amio ko wa!”

³³ A Yesu pisatam̃e la, pisape “?A aneu naga ai? ?A wolai lala ai?” ³⁴ Ana kira pisuveve la naña ateke lavisinia pisa pan la pisape “!E, apisu ke ne! Aneu, amio wolai lala, la ke nene narui. ³⁵ Komin yaru naña miyumaen sur naña Ntewa naga sinenania, yar ne sanene naga pe wolai, a pe vineu, a pe aneu ãa rui.”

4

Pakaiwa na yaru naña peven kona
Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8

¹ Ana e pogos tañena si tai, Yesu pian ke yaru lala e yepas nen lapa nae Kalele. Ana yeririna la moki naña apimi puna e pog nene, kila naga pa metava e narin waa tai naña toña e lapa nene, pa totano metava ea, ana yar la naña asumña ga ura. ² Ana naga pian la ke e sur la moki e ãakaiwa, ³ naga pisa pan la, pisape “Ayagoga ruru lia. Yar tai, naga pa peven kona e kana lokove. ⁴ Ana pogos naña naga peven kona la pa sanene, kurus la ãasia kekapil lavisin laa is nen mraplepa. Ana siraunia, manu la apimi atete plan sina.

⁵ “Ana kurus lañasia kekapil e yo naña kilavaru sike vatano. Ana e yo nene pe porotano wo keviu re poli teke metava, ana kila narui akapuru iroro ga, ⁶ ana pogos naña mrae ãarlar pa metava, yepisusunun sus lala, veraga ga amiyayai komin ãeligas la pe pito manene re tano poli.

⁷ “Ana kurus ãasia amlolor e yo tai naña sumo pe ate plan ruru re kilika la naña pe nonos e poli, ana ãisi na kilika nene kapur sina keviu, ana piwo make ga sus nen kona la nañane pano-o amarmare, pe añar re si mras la poli.

⁸ “Ana kurus tañena la amloloru e porotano naña po, akapuru po, pano-o añar mrasnela lala. La ãasia añar mrasnela tol lualima yam telu [30], a lañas añar tol lualima yam orai [60], ana lañasia pa laa tol ponotia taaga [100].”

⁹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “!Amiu punu ga kiligamiu sike na. !Popon sa aloge kilia kiau visena nini!”

?Komin ya ne Yesu pis ke ga e ðakaiwa lala?

¹⁰ Ana siraunia, ðina lala apiãa tetai, ana Yesu naga taaga ga sike, ana yar la naða asike amio naga amio kiena nalogena lala, apim apiun tania apisape “?Kinas nen ðakaiwa nini naga sanape? ?Ana komin ya ne ko na okuan ke visena la ne sa nene, ana opian ke mña yaru lala e ðakaiwa?”

¹¹⁻¹² Ana Yesu pisatamñe la, pisape “In na nepian la ke e ðakaiwa la nene, komin la ape ðarmãrera la paðisi, sa naða akila ke visena kiena Navisawalena Aisea na konua rui pimi pe lelaga, naða pisa ke sape

*‘La akirava, akirava mña vano-o, amloge, amloge
mña vano-o,
ana taðatete avisu kilia suri tai, taðatete
mña aloge kilia suria.*

*!Visae peraga, pona avilon kiela sitomena la yo
rui, pona Ntewa viewo pa kiela mlamulena
viowa la yo rui!’* *Ais 6:9,10*

“Vanon sur sanene, inu nepisape lala ape ðarmãrera lala, asumña perina paðisi. Ana amiu ke narui, yoko wo laa van amiu vaðisi. Navisawanena navesuðenena kiena ne Ntewa, yoko in na nevisawal ruru merarava wo van amiu.

¹³ “?Ana sanape, amiu pe amloge kilia re kinas nen kona nene poli? ?Ana visae amiu pe asitom kilale re kinas poli, ana sanape yoko aloge kilia ðakaiwa taðena la naða sa nevisayu van yeririna lala?”

*Yesu pisawal kinas nen ðakaiwa na yar naða
peven kona*

¹⁴ Ana Yesu pisa, pisape “Pogaga, yoko in na nevisayu meraravan kinas nen ðakaiwa nene van amiu. Kana kinasia naga sa nini: Porotano taþena la nene, la sa naþa malena kar la ne kiena yeririna lala. A naþa yar nene peven ke kurusia e porotano la nene, naga sa naþa apisawal ke visena kiena ne Ntewa pan yeririna lala.

¹⁵ “Porotano m̄arera naþa e is nen mrapplepa, naga sa naþa yar naþa pogos naþa mloge visena kiena ne Ntewa, ana visena nene pe pa ruru re nena loyuma e losinena poli. Ana manu la nene, la sa naþa Yermare, naþa veraga ga pimi mlalua sina visena kiena ne Ntewa petan los nen yeririna nene.

¹⁶ “Ana porotano naþa kilavaru naga sike tano, naga sa naþa yar naþa mloge visena kiena ne Ntewa, ana verakorena ga kekarania, ana mlavia, ¹⁷ ana visena nene naga pe towawa ruru re e losinena poli. Ana naga kapuru sa ga narin sus tai naþa pe pe þeligas ruru re poli naþa kila yoko kapuru ve plas ga. Ana pogos naþa sa pog m̄arera la imi pona yar la asape avevela komin amlelaga ke e visena kiena ne Ntewa, ana verakorena ga aligan sina ga.

¹⁸ “Ana porotano naþa kilika viowa sike ea, naga sa naþa yar la amloge visena kiena ne Ntewa, ¹⁹ ana þisi na, lala asitom manene la kiela malena, a sitomena na waren sur ve moki vim kila kotalia la, ana lala sinelan manene la sur wo lala na yomarava nini. Pelaga la nene pimi sane kilika viowa, piwo Lologena Wo nene kila sane ve war re si mrasa e malena kiena yeririna la nene.

²⁰ “Ana porotano wo nene, naga sa naña yeririna la naña amloge visena kiena ne Ntewa, amloge kilia, akekarania, amlararia e losinela, ana siraunia añar mras nen Lologena Wo nene e kiela malena, la ãasia añaria tol lualima yam telu [30], ãas tol lualima yam orai [60], ãas tol ponotia taaga [100].

“Kinas na ãakaiwa na kona maro ga e nene.”

Pakaiwa na kapi na tegaena

Luk 8:16-18

²¹ Ana Yesu pisa sina pan la, pisape “Ita yeririna lala, visae tesilan kap vivaga, yoko ve telawan re to vatanon paket. Peraga, monar tetelan to metava e kana lele nena vena tegoli punu yo. ²² Sanene, nanagane nasuñenena kiena ne Ntewa sane kapi te ga nene, naña nanagane na molmolue ke e ita narui, vena tegoli sur punu ga, ana sur lala punu ga naña apisawo sike na, a visena wan lala, monar akakate e yomerarava. ²³ !Ana amiu punu ga kiligamiu sike na, popon sa aloge kilia kiau visena nini!”

La monar ayagogan ruru visena kiena Yesu

²⁴ Ana Yesu naga pis si pan la, pisape “Amiu monar ayagogan ruru kiau visena, asitom ruru la lia. Yaru naña mloge, ana pe taveve re poli, naga yoko tañatete loge kilia ruru si narui. Ana yar naña mlogear kiau visena la, naga kilia loge kilia ruru ñena kiau navianena la moki naña sa imi si sirau. ²⁵ Ana yar naña kiena suri moki

pa rui, yoko war ve moki laa va laa sane, ana yar naþa pe kiena sur re poli, þisi na naga kilalu narin sur naþa mla ke.”

Pakaiwa na kurusia naþa kapuru ke

²⁶ Ana Yesu pisa ke sina ga pisape “Navesuþenena kiena ne Ntewa naga sa naþa kona naþa yar tai naga peven ke e kiena porotano.

²⁷ Pogos naþa peven pae na, pe kila re si sur tai e kurus nene poli. Naga momã momalio ga, tavolo, momalio, tavolo, sumãlu, salue ga nene yemalo a legiena, ana kurus nen sur nene, naga ga sus plamolue, kapuru ke sanene. Kapuru mã pano-o, ana yar nene naga kiliar re kurus nen sur nene kapur ke sanape poli. ²⁸ Yar nene kilia re sur tai poli, pano-o korowas la kian pa perina piavi re na þar vinasia, þisi na tau. ²⁹ Ana pogos naþa kinas la menmene ruru po, yar nene siar si miyuãae narui, þar kiena playu pa te plan mrasnena lala.

“Ana navesuþenena kiena ne Ntewa naga kapur tekak ga sanene, telivi ke e yomarava wetelu nagane, ana e legiena tai yoko tekirawal pupia mrasnena vam metava.”

Pakaiwa na kurus nen purpa

Matiu 13:31-32; Luk 13:18-19

³⁰ Ana Yesu pisa sina, pisape “Pelaga navesuþenena kiena ne Ntewa naga pe taþena ga sike na, naga mãrera paþisi naþa nekilia nekirawal si þakaiwa tai naþa vena visaen sape naga sanape. ³¹ Sa naþa kurus nen purpa tai yo, naþa naga tekaki ga miyuve kurus nen sur taþena la naþa temapila la ke e kata lokove

lala, naga tekaki na tekaki. ³² Ana pogos naña kapuru keviu, purp̄esia naga pimi keviu miyuve make ga kinanena tañena la naña sike e kata lokove lala. Ana pupia korowas la pañisi, naña manu la akilia ava ase ea, vanon kana wamal po, yomanin ea.”

Yesu naga pian yeririna la e ãakaiwa

³³ Ana Yesu pian ke yeririna la e Lologena Wo e ãakaiwa la moki sanene, naña sane torokin yoko akilia aloge kilia. ³⁴ Visena la punu ga naña pian lania, ãakaiwa teke loyuma, ana pogos naña naga ga sike amio kiena nalogena la, e pogos nene narui na naga sun pisa meraravan kinas nen ãakaiwa la nene pan la.

Pupia lagi naña Yesu naga pisawoia

Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Ana Yesu sumã ke e waa naña naga totano e pian yeririna lala, ana ko yepekilavi, naga pisa pan kiena nalogena la, pisape “Ei, ita tokusro teva kompas nen lapa vano.” ³⁶ Ana kiena nalogena la amligan yeririna la asike na, apa e waa naña Yesu naga teke pa e rui apano. Ana narin waa si lañasia asiraun la. ³⁷ Narin waa la nene apato ña pano-o, pupia lagi tai naga molue, miyu lapa nañane kila pupia sive naga kekela ke e waa, kila na pulen ke e sive narui, lavisi talilu. ³⁸ Ana Yesu naga miyulugan ke e yulugana tai e ãeren waa, monon momalio ñaga. Pisi na lala apa apioñegeia, ana apisa pania, asape “! Navianena! ?E, sanape pe ositomãl ita re na lavis tetalilu ne po?”

³⁹ Ana Yesu sumãalu, pis m̃arera pan lagi, a pis m̃ena pan pupia sive la nene, pisape “!Amiu ava ruru amiu!” Pisi na lagi molue re si poli, yo mare ga m̃eke na. ⁴⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “? Komin ya ne amiu amarau sanene? ?Amiu pe amlelaga re e in poli yo?”

⁴¹ Pisi na la amarau pañisi, apiuyun ke sina ga petan la, sape “?Yar a nene? Aulai, naga pis ga sanene na, lagi amio sive amlogear veraga ga.”

5

Yesu m̃ene plan ninuna viowa moki petan yaru nae Kerasa

Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Ana Yesu amio kiena nalogena lala apimi aṗarpo yo e komṗas nen pupia lapa nene, aṗarpo lologia yo naṗa Kerasa, naṗa laṗas apio ke asape Katara pona Kerkasa. ² Ana la apa ura e yo nene, ana e yo nene puluve na yar mare la asike ea, ana yar tai naṗa ninuna viowa teke e naga, naga sike e lotap nene, sa naṗa pe m̃ana um̃a.

Ana pogos naṗa Yesu pula tano petan waa, veraga ga yar nene molue e lotap, kiriri pitomi puna. ³ Yaru nene marana ka pañisi, yar la akilayon asape aviaria pano-o akilapule ga yonia. ⁴ Yam moki rui apiar lana amio limana e sen pona kilika, apiviaria panon laki ana naga pureroro ga sen la nene amio laki lala, pano-o pe yar re si tai poli naṗa puryuna kawa torokin kila yar nene imi mom̃au. ⁵ Ana kolemalo punu ga amio legiena, naga sum̃a mialialor ke e lotap a

metava m̃ena e kunus lala, naga monon m̃am̃aul ke, a pilavilan wowa ke yepena lala e kilavaru.

⁶ Ana yar naṣane, pogos naṣa naga sum̃a ke perinan yo naṣa Yesu la apim ura ea wa, naga m̃al pa Yesu rui, kiriri pitomi tano puna, patanonia, kinai puna. ⁷⁻⁸ Ana Yesu pisa, pisape “!Ninuna viowa, ovetan yar nam̃a, oure matan naga nanagane!”

Ana ninuna viowa mlokai m̃arera pania, pisape “A ko, Yesu, narina ne Ntewa Mali, kioṃa ya ne teke e inu? !In na nepiun tan ko, e kia kiena ne Ntewa, sane yoko ko na ve ola re nakoena van inu.”

⁹ Ana Yesu piun tania, pisape “?Ko na kioṃa kia ai?”

Ana ninuna viowa pisatam̃ea, pisape “In sa kia Yaru Moki na Mara, komin imimi moki liu.”

¹⁰ Ana ninuna viowa naṣane piuyun m̃areran ke petan Yesu sape ve m̃ene plan la re vetan m̃ala nene.

¹¹ Ana e yepas nen kunus nae yo nene, pupia ṗegas nen nompui, la asun akolkol m̃a e porotano, naṣa tol sane manu lua [2000], ¹² ṗisi na yermare la naṣane atagi, apiuyun m̃arera petan Yesu, asape “Awis, oligan imimi meva e nompui la nene, otaṃan imimi meva mese e losinela.”

¹³ Ana Yesu taṃan pan la, pisape “Pogaga, amiu avano.” Ana lala amolue petan yar naṣane, apa e los nen nompui la naṣane. Ana veraga ga, nompui la nene akiriri, apito tano e yeparpas nen kunus nene, amloloru apito tano e pupia lapa naṣani, ana la amunm̃ar lan wii na amarmare.

¹⁴ Ana yaru navisuaren nompui la apureure, apito uña, apisawal sur nene, a lala apisawal mēna e yo tañena la naña sike ne, kila narui na yeririna la moki naña apavin asape avisulia.

¹⁵ Ana pogos naña la apavini, apisu Yesu naga sike amio yaru naña sumo ninuna viowa la ase naga, mian pa kulmrae rui, pa ruru pa rui pe maran ka re si poli. La apisu naga pimi po si sanene rui, amaraunia. ¹⁶ Ana la naña asuñesania apisu ke sur la punu ga nene, la asunyu pan yeririna tañena la naña apam marea, la apisayu sur la naña Yesu miyumaen pan yar nene, a sanapen nompui la naña amloloru apito e wii. ¹⁷ Ana la apisu sane piowa ga, amāreran ke pan Yesu asape naga monar ure vetan kiela yo.

¹⁸ Ana ñisi na Yesu la apito si tano e kiela waa, pogos naña Yesu pa ke metava e waa, yar naña sumo ne, naga pitomi piun māreran ke pan Yesu, pisape “Awis Suñe, in na sineun nesape ko otañania ita la nini!”

¹⁹ Ana Yesu pe tañan re poli, pisa pania, pisape “Peraga, popon sa ova si uña, ovisayu van la naña na mratava pun ko amio kioña erau lala, ovisayu van la sanape naña Ntewa sinena miye ko pañisi, ana kila po na po sanene pan ko.”

²⁰ Ana yaru nañane ñasuñe sina, pa e yo punu ga e lañas naña puna, naña apio ke asape Pulkumali Lualima, naña yaru la naña Le Yu lala pe asu re e poli, ana pisawal ke yumaena wo naña Yesu miyumaen pania. Ana lala naña amiyagogon kiena sunena nene, lala amilan pañisi.

Narina ne Saeras naña sira, amio sira naña tol kulkota mñana ne Yesu

Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56

²¹ Ana Yesu la akome waa, akusro sina kompñas nen lapa naña narui, ana pogos naña Yesu pula pa ura sane na, pupia pñina na yeririna la apim akovivi sina asike. ²² Ana yaru keviu tai na yuñna na lotena nae yo nene, kiena kia Saeras, naga pimin sape visu Yesu, pimi lavisinia, kinai tano puna. ²³ Naga tagi pania, piun tania, pisape “Naruu naña sira, naga mai na mai, ana nanagane na pona naga mare pa yo rui. Ana nepiun ke tan ko vena ko oim, oligan lumoña te naga, vena loge wo sina, mal ve piavi re laa sane wa.” ²⁴ Ana Yesu pñalar sumñalu, amio yar nañane apavin, ana yaru la moki e pñina la nene, la mñana ataveve la, naña amigagar la ga e yepas nena ne Yesu apano.

²⁵ Ana lala yaru tai naña apa ataveve ke Yesu sanene, naga sira, naña inanena na kupario teke e naga legiena punu ga, tol kas lualima taaga pa lua rui. ²⁶ Ana sira nene, naga pul yaru na kilaruruen inanena la pano-o kiena kilavaru la pñisi, akilayon naga pano-o pañisi, ana naga mloge maran taaga sike, inanena nene naga pimi keviu lue ga legiena punu ga. ²⁷⁻²⁸ Naga mloge yam moki rui naña yaru la apisayu ke Yesu, ana kiena sitomena tai na, sitom ke sape “Visae netol ga mñana kulkota, yoko kiau inanena naga pñisi.” Sanene narui na pa tapolou likan yeririna la nañane, naga pimlilue lavis varaun mñasina ne Yesu, kian limana sane na, tol ga mrapogos nen kulkota mñana ne Yesu.

29 Pogos naña naga tol kulkota mña Yesu sane na, veraga ga e aora nene kiena kuruta nañane ñisi, ana naga mnunun luñaria e naga sane kiena inanena naga kovio petan rui. 30 A Yesu mña mnunun luñar sur tai, sane puriuna tai kovio petania, ana naga pilon veraga ga likan yeririna la nañane, piunia pisape “?E, ane tol ga mña kulkota nanagane?”

31 Ana kiena nalogena la apisa-tañea, asape “? Ko na opiun osape ane tol ko ga nagane, sanape ne, ko pe opisu re yeririna la moki manene na amigar la akovivi ko ke ne po?”

32 Ana naga sumña kiraweles mña sape kirawal li ane tol naga. 33 Ana sira nañane kilia pa rui, sape naga, naga marau pañisi, sinena kurkur na kurkur, ñisi na pimi puna Yesu, kinai tano e mialana, pisawal sur punu ga. 34 Ana Yesu pisa pania, pisape “Auia, nalelagaena ga kioña e inu kila ko omloge si po narui. Kioña inanena naga kovio nenaga. Sumñarena kiena ne Ntewa sike amio ko, owasuñe ko sina ga oto uña.”

35 Ana pogos naña Yesu pis ke pan sira nañane wa, visena tai kom ma uña mña ne Saeras pitomi, pisawal pania sape “Narumña sira nañane naga mare rui. Yoko ve oure re si pupia navianena nene vavini, ve okila kare re naga.”

36 Ana Yesu mloge mña visena nene, pisa pan Saeras, pisape “Ve sinemña viowa re, olelaga ga mñarera e Ntewa.” 37 Ana Yesu pialuñar yeririna la punu ga sape la asumñara ga ve ataveve la re avavini, naga pure ga la telu Pita, a Semes amio wenla naña Yoane apavini. 38 Pogos naña apa

lavisin umã m̃ana ne yar keviu nañane, apisu yar la sinela piowagan ke nin sira nene rui, la asike atagin ke, amlolokain ke. ³⁹ Ana Yesu pa loyumuã, pisa pan yaru la nene, pisape “?Sanape ne amiu amlolokai keviu ke, atagi ke sanene? Sira nene naga mare re poli, naga momalio ga ne.” ⁴⁰ Ana la apitale viowa ga pania.

Ana Yesu pisa pan la apa vanua, purear ga anenane sira nene amio arimana, a kiena nalogena la telu nañane apa e lele naña tas nen narin sira nene m̃eke ea. ⁴¹ Ana Yesu pa mlilu tarar limana, pis pania kome kiela visena, pisape “Talita kum,” kinas nen visena nene pisa ke sape “Kiau narin sira, ko osuñalu lia.”

⁴² Ana veraga ga e aora nene, narin sira nene naña kiena kas tol lualima taaga pa lua [12], naga suñalu, mial. Ana pogos naña la apisu sur nene, amilan na pano-o kiela sitomena plas ga. ⁴³ Ana Yesu pisa pan la pisape ala re kinanena tai vania, a pisa m̃ena pan la pisape yeririna tañena la ve aloge re sur nene.

6

Le Nasaret lala pe sinelan re Yesu poli

Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30

¹ Ana Yesu molue e yo nene, ãasuñe sina ga pimi kiena, amio kiena nalogena la. ² Ana e Legiena Wa, naga pa amio yaru lala nae kiena yo nene e loyumuã e kiela yumã na lotena, ana suña pian la ke. Ana pogos naña la amloge amilan kiena visena la pano-o pañisi. Ana la apisa apisape “!Aulai! ?Yaru nene naga ãar sur

la nene pe? ?Naga tol namanmaruaena nene sanape? A naga kila ke kile la nene sanape ne? ³ Ita tekilia ke yaru nene rui. Naga yaru na yuñāenen ga yuñā, naga pe narina ne sira naña Maria, a la nene, Semes, a Yoses, a Suta, a Saemon, naga pe wenla ne la nene. A vinena lala, la ga naña asike amio ita ne.” Ana sinela karia, pe sinelan re nena naga.

⁴ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yaru naña pe navisawalena, yaru taña lala akilia avatanon naga, ana yaru nae kiena yo, amio mña nam-ratava puna, la ga nene tañatete avatanon naga.”

⁵ Ana e kiena yo wawa nene, Yesu tañatete kila kile la ea, ana naga mligan ga limana e yaru la lua la ga naña aminana, amloge si po. ⁶ Ana Yesu sinen pula mila pañisi komin yaru la nae kiena yo wawa naña pe amlelaga re e naga poli. Pisi na naga petan kiena yo, mial pa e pulkumali taña lala ana pian ke yeririna lala.

*Yesu mligan plan kiena nalogena lala pepe lua
Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6*

⁷ Ana Yesu pio kiena lualima taaga pa lua nene, pis ruru pan la, mla nañareraena pan la vena akilia ataulu ninuna viowa lala, a siraunia mligan plan la pepe lua apano. ⁸ Visena wo la nene naña naga pisa pan la sumon naña lala apano, naga sanini, pisape “E lepas na kiamiu mrapa, yoko amiu ve awar re sur lañas amio amiu, ana kiamiu plasgai ga alararia avano. Yoko amiu ve awar re kami kinanena pñasia, pona karo lala, pona varu. ⁹ Amiu akilia ayen

kiamiu kulus nen lamiu lala, a ve awar re m̃amiu kulmrae taṑena laṑasia, m̃amiu kulmrae taaga nane amiyenar ke ne sa ayal avano.”

¹⁰ Ana Yesu pisa m̃ena ga, pisape “Pog naṑa sa la awere amiu ava loyuṃa m̃ala, ana amiu monar akekaran ga nasuen amio na mratava nene, vano tol pogos naṑa sa amiu avatan si pulkumali naṑane. ¹¹ Ana visae pulkumali tai, yeririna laṑas yepela mavin were amiuena ava m̃ala uṃa lala pona yepela mavin loge amiuena, amiu aligan ruru kiela yo nene m̃eke na, ana pogos naṑa sa amolue e yo nene, monar atanvan puluyavi nae yo nene naṑa sike e lamiu, sane kile tai, pona kiamiu visena m̃arera tai pan la, sane yoko lala akus nakoena tai naṑa mesmesun ga kiela ṑelaga viowa nene.”

¹² Pisi na kiena nalogena lala apa amlologon pan yeririna lala asape monar avilopu la, ¹³ ana la am̃ene plan ninuna viowa la moki e yeririna lala, ataron m̃ena narin wel na mras nen olip e ṑarin nainanena la moki, sane kile na navisa ruruena kiena ne Ntewa, ana la amloge po sina.

Parin Suṑe Erot Antiṑas pisayu Yesu

Matiu 14:1-2; Luk 3:19-20, 9:7-9

¹⁴ Ana e pogos nene, Parin Suṑe Erot naga m̃ena mlogeli m̃a sur la naṑa Yesu miyuṃaenia, komin kia kiena Yesu, apisawal ke pa rui e yo punu ga, a yeririna la punu ga akilia pa rui. Yar la ṑasia apisa ke Yesu, asape “Naga na, pe Yoane Nakeena si ne, naṑa naga mal sina e

6:11 Yuṃaena 13:51 **6:11** Luk 10:4-11 **6:13** Sem 5:14

6:14 Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

marena; sur ne na nene kila naga puriuna kawan nakilaen kile la sanene.” ¹⁵ La p̃asia apisa ke asape “Naga na yer marua Elaisa na konua rui,” a la p̃asia apisa ke asape “Naga navisawalena tai ne sa naṗa yermarua navisawalena lala nakonua manene la rui.” ¹⁶ Ana pogos naṗa Suṗe Erot mloge sur la naṗa Yesu naga kila ke ne, ana naga pisa sape “?Yaru nene, pona Yoane Nakeena ke sina ga ne. Inu netero pa p̃arina pa rui, ana nanagane naga mali sina e marena yo?”

?Yoane Nakeena mare sanape?

¹⁷⁻¹⁸ Ana Suṗe Erot pisa sanene vanon naṗa naga m̃emar Yoane Nakeena mare nanua rui, ana naga marau paṗisi. Ana marena kiena ne Yoane Nakeena kana suniena nena sanini: Wenla Suṗe Erot nene, naga kiena kia Pilip, naṗa lalua arimala taaga a anela lua. Ana sumo, Pilip nene talopa amio sira tai, kiena kia Erotias. Ana siraunia, Suṗe Erot pa p̃erelua lein sira nene pe wona. Ana e pogos nene Yoane pis pa Suṗe Erot, pisape “Sur mesmesu re nene poli, naṗa ko opurelua sira nene, komin naga pe wona ne womla.”

Ana Erotias pe kekaran re nena visena kiena ne Yoane nene, naga sinena karia, ana Suṗe Erot mligan kiena yeririna la p̃asia apa atararia, apiari naga amligan pa e yuñā nakoarena. ¹⁹ Ana Erotias sinenan ke sape monar weṃar Yoane, ana naga kila p̃ele ga, ²⁰ komin Erot maraun wemoñarena. Naga maraunia komin naga kilia ruruia sane Yoane naga pe yar mesmes tai a pe

yar wa, naga puar ruru ga sumã ga. Yam la moki naga mligan visenan Yoane pa puna lalua asun, naga kekaran visena kiena ne Yoane la pañisi, ana yam punu ga, visena la nene miyur ke naga, kila narui na naga kiena sitomena peve lua ke narui. ²¹ Pe piavi re poli na, Erotias m̃al kiena mrapa tai. Nane e pogos naña la akila ãpağena nasitom̃alen legiena naña Suđe Erot paeme ea, ana Erot naga kila kinanena kana kiena yarkeviu lala, amio nasumonena na yumãena kiena, a yerkawa tağena lala nae yo naña Kalele. ²²⁻²³ E pogos na ãpağena nene, lom̃earu kiena ne Erotias naga polu e marala, ana Suđe Erot la akekaran kiena wolena pañisi, naga pisaaria m̃arera pania, pisape “Suri ya naña visae oviun tan inu, nekilia netam̃an ga van ko, va tol kom̃pas nen kiau sur make ga lala.”

²⁴ Pisi na sira naña pa vanua, piun petan anena naña Erotias, pisape “?Auia, yoko neviun yar ne tania?”

Ana anena pisa pania pisape “Ovisa ga vania ovisave, naga monar kus ga ãarina ne Yoane Nakeena van ita.”

²⁵ Ana sira nañani miroro si pa loyumã, pisa iroron ga pa Erot, pisape “In na sineun nesape okus ga ãarina ne Yoane Nakeena m̃ene pialo tai imi ga nanagane e nini.” ²⁶ Ana visena nene kila Suđe Erot mloge piowa, pe sinenan re sape kilaro kiena navisaarena naña pisaar m̃arera rui e maran kiena erau lala, ²⁷ ãisi na veraga ga e m̃a nena ga e pogos nene, naga miila kiena yar na mara tai pa pisa, pisape akus ãarina Yoane vano. Pisi na lala apa e loyumã e yumã nakoena

nene, atelua kolmekina, ²⁸ ana la amligan p̃arina m̃ene pialo tai, akus pimi pan sira m̃ee nañane, ana kus pa pan anena.

²⁹ Ana siraunia, pogos naña nalogena kiena ne Yoane la amloge suri nene, la apimi akus tasnena, apa amligan e lotap. Ana suniena kiena ne Yoane Nakeena maro ga e nene, ana pogos naña Erot mloge suniena kiena ne Yesu, kila naga marau pañisi, m̃ape Yoane Nakeena nene naña naga m̃emaria, mal sina.

Li nalogena la apa amlologon visena kiena ne Ntewa p̃isi na añasuñela sina

Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Yoane 6:1-13

³⁰ Ana e pogos nene, nalogena la naña Yesu mligan plan la apa amlologo, añasuñe la si apimi. Ana lala apisayu pa Yesu sur la punu ga naña amiyum̃aen pan yeririna lala, a sanape naña apian la. ³¹ Ana yar la moki naña asum̃a apimi ke pu Yesu, p̃isi na apano, ana p̃isi na tañena si la apimi, p̃isi na apano, salue ga nene, Yesu la pe apa ruru la re nenaga, pe aora re tai naña la akilia ala narin kinanena tai. Ana Yesu pisa pan la, pisape “Aulai, ita, tevetanli la e yo nini wa. Teva takale yo tai naña naga yo m̃ano, akilia avaruru amiu ea.”

³² Pisi na la apa akus waa tai, asape ava akale yo tai lepas nen lapa naña pe yar la asu re e poli.

Yesu pagan yeririna la moki taulu manu lima [5000]

³³ Ana yeririna la moki apisu sane Yesu la apa ke sanene, la m̃ena ga amolue e kiela pulkumali lala, akiriri ataveve la akom ura, apato atolp̃esa

yo nene naña la apisu sane waa naga pato ke ea, la asumon Yesu lala. ³⁴ Ana Yesu pa ura, pogos naña pisu ñina na yeririna naña asike pa ura rui, naga sinena mie la pañisi, komin naga pisu la sa naña sipsip la naña akuspal mrapa, pe yar re tai naña kilia visuar la, ñisi na naga pa sun pian la e visena wo la moki.

³⁵ Ana pogos naña mrae pito tano, nalogena lala apimi puna, apisa asape “E, Suñe, yo nini naga pe po re poli, a lavisi ñena yemalolo narui.

³⁶ Ana popon ko oligan ñina la nene awasuñe ava ñala uña pona pulkumali lala vena awul kala kinanena la ñasia.”

³⁷ Ana Yesu pisatañe la, pisape “Toko, popon amiu ga awar kinanena ñasia van la.”

A lala amape Yesu naga pe pisa ruru re poli, ana la apisa asape “!Ke, peraga yo! Pona ko na sinoñan ke osape imimi mowar pupia kieta varu ana mevato meul kilaparavi torokin lala manu moki nene akania!”

³⁸ Ana Yesu pitetalia la, pisape “Amiu avato avisulia añara ke kilaparavi via na sike amio amiu nanagane.”

La apato apisu pae na, apam sina ga apisape “Memlarar narin kilaparavi lima ga teke na, amio narin ika naña satin lua ga.”

³⁹ Ana Yesu pis pan yeririna lala, pisape “Amiu atotano e viluñini wa,” ⁴⁰ ana la atotano e ñegas lala, ñegas lañasia sane lualima lima [50], ana ñegas tañena lañasia sane ponotia taaga [100].

⁴¹ Ana naga mla narin kilaparavi lima nañane amio narin satin lua nene, kira pa ma e peni,

pisa potena pa Ntewa vanonia, p̃isi na kaweroro narin kilaparavi lima naṣane kian pa kiena nalogena lala vena avion plan van yeririna lala, pion m̃ena narin ika lua naṣane sa ke ga.

⁴² Ana la akan m̃a pano-o, meṣela la kawa paṣisi, ⁴³ ana kinakinas nen kinanena la naṣa akanligania, torokin akon si va e karo la tol lualima taaga pa lua [12]. ⁴⁴ Ana yaru la naṣa akan kinanena nene, yerm̃ene ga lala, la atol sur sane manu lima.

*Yesu mial yau metava e wos nen lapa
Matiu 14:22-23; Yoane 6:16-21*

⁴⁵ Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Inu sineun nesape amiu akus kieta waa, asumo akusro pupia lapa nene ava lepas p̃asia e kumali naṣa Petsaeta, ana in na nesuwa nesum̃a neligan plan ke ne yeririna la nene wa.” ⁴⁶ Ana pogos naṣa naga mligan plan yeririna la nene apa pae na naga pa metava e kunusia vena len. ⁴⁷ Pogos naṣa yemalolo ke narui, waa naṣane m̃eke perina paṣisi, lika e lapa, ana Yesu naga taaga sike ura. ⁴⁸ Ana naga kira pisu la na m̃arera pan la na valuanen waa paṣisi, komin la apane ke pupia lagi, kila kiela waa naga pure malum ga. Pogos naṣa lavisi yelagi merarava, Yesu pimi pula, mial yau ga metava e wos nen lapa. Suri ne na nene vena naga va p̃esan ura sumon la, ⁴⁹ a pogos naṣa lala apisu naga mial yau ke e lapa pimi pula sanene, la apionia asape “!Aulai, suri ya ne pimi ke sanene! ?Yermare yo, pona yar ne sanene?” ⁵⁰ Lala punu apisu naga sa nene, amarau paṣisi.

Ana veraga Yesu pisi pan la, pisape “!E, ve amarau re, in ga ne.” ⁵¹ Ana Yesu p̃iyu pa metava e waa amio la, ana veraga ga e aora nene, lagi nene mare, ana la naṣa asike e waa amilan paṣisi. ⁵² Amilan sanene komin kiela sitomena la m̃arera ke wa, la pe apisu kilia re sur la naṣa Yesu naga kilia yuṃaenia e kiena puriu kawaena poli, sane ya naṣa miyuṃaen amio narin kilaparavi la lima naṣane.

Namaiena lala atol ga luas nen kulkota m̃ana Yesu

Matiu 14:34-36

⁵³ Ana Yesu lala akusro pupia lapa nene e kiela wa, apa atol yo tai, kiena kia Kenasaret. Ana pogos naṣa akoan kana kilavaru pa ura, ⁵⁴ apula petan kiela wa, ana verakorena ga yaru nae e yo nene lala apisu kilale Yesu. ⁵⁵ Ana lala akiriri atelivi piora e m̃ala yuṃa lala, akus kiela inanena la e m̃ala tog, apa ke e yo la naṣa amloge asape naga pa ke ea.

⁵⁶ Ana e yo punu ga naṣa Yesu pa ke ea, e yuṃa lala, pona pulkumali lala, pona mrapa lala, akus ke kiela inanena lala, amligan ruru la ke pa rui e yo metava lala, la apiun ke tania asape visae naga taṃania ana inanena lala akilia atoliga m̃ana luas nen kulkota. Ana lala naṣa atolga sanene, kiela inanena la p̃isi, amloge po sina.

7

Nalogenena kiena Yesu la pe ataveve re ṣelaga

*marua kiena le Yu la poli**Matiu 15:1-9*

¹ Ana e pogos nene, le Varasi la p̃asia apimi lele taaga puna Yesu, amio m̃ena navianena navisaluaena, naṽa lala akom garo Yerusalem apami. ² Ana lala apisu ke sane pogos naṽa nalogena kiena Yesu la akinana ke, lala akila sane e nakiravaena kiena le Varasi la, la nene limala la na piowa ga. Na nene vanon pe ataveve ruru re narin mrapa la moki naṽa na kevanen limala sa naṽa le Varasi la apisa ke asape yar naga monar yum̃aen, sumon naṽa kinana.

³ Nanene komin e pogos nene, le Varasi lala amio le Yu taṽena la am̃areran ke paṽisi nayum̃aen ve sanene, vena taveve ruruen kiela p̃elaga marua na kiela nalotena na sumo lala.

⁴ La akila ke sanene pogos naṽa amiyal apa kumali, pona akom pe, ana pogos naṽa la awasuṽe la si um̃a, la monar ataveve kiela navisaluaena na kevanlaen amerarava wo pona ave wa ruru sina. Pisin nakilaen sanene, la akilia akinana narui, komin visae la ve akila re, taṽatete atol kala kinanena. Ana kiela narin navisaluaena m̃ena laṽas moki naṽa monar atavevea, naṽa p̃asia, na kevanen m̃ala piala la monar akevan ve sanene ve sanene, a p̃asia, sane monar avilvan kala piaki ve sanene ve sanene, a p̃asia, naṽa nakevanen kala pialo la naṽa amiyum̃aen e pras ve sanene ve sanene, naga pa sa la nene.

⁵ Sur ne nanene kila le Varasi la apiun petan Yesu, asape “Komin ya ne kiom̃a nalogena la pe ataveve re p̃elaga marua la na kieta nalotena na sumo la poli, naṽa kieta nasumonena la apian

itania. Ana kioṃña yar la nene, la akinana ga e limala namname lala, komin pe akevan ruru re limala la poli.”

⁶ Ana Yesu pisataṃe la, pisape “Pe lelaga ga, navisawalena Aisea na sumo naga pisayu ruru amiu ga yeririna na visokanen lala, naṓa naga mlologon visena naṓa Ntewa naga pisa, naṓa naga pisa sape

*‘Yeririna la nene la apatanonu ga e kiela visena lala,
ana kiela sitomena naga sike perinan inu paṓisi wa.*

⁷ *La amiyeluarnu ke, ana pe sur korena ga, komin pog naṓa la apian ke yeririna lala, apisa ke asape visena nene kiena ne Ntewa, ana peraga, visena nene naga pe kiela ga yeririna lala!’ ”* *Ais 29:13*

⁸ A Yesu pisa pan la, pisape “Amiu na amligan lua ke navisaluaena kiena ne Ntewa, apuarar ke ga ṓelaga marua kiena ne yeririna lala ṃarera. ⁹ Nanene naga pe mesmes re naṓa ayuṃaen sanene poli, komin amiu aṃareran ga nataveveen ṓelaga marua kiena ne yeririna lala, a nanagane amiu akila pano-o ṓelaga marua ga la nene naga sike narui, miaslua make navisaluaena kiena ne Ntewa. ¹⁰ Amiu na ve asitom re asape amiu akila ke sanene, ana yoko nevisa kiamiu tai, naṓa amiu asuṃña akila ke. Amiu asitomāl li navisaluaen kiena Mosis, naṓa pisape ‘Ologear arimomña amio anomña,’ pisa ṃena sape yar naṓa sa vis viowa van arimana amio anena, awemomñaria. ¹¹ Navisaluaena nene pisa ke sape ita monar tevisuar ruru ita kieta yermarua lua

nene, ana amiu na akila pe tañena. Visae yar tai kilawoia sape kiena sur lañasia pe kiena ne Ntewa, ana pogos naña kiena yermarua lua kiela sur re poli, aim aviunia, yoko amiu avisa ya ne vania? ¹² Yoko amiu amãreren vania, avisave 'Toko, ve otamãan re van lalua nene, vanon kieta ðelaga naga pisa sape sur naña tepisaarwoia pan Ntewa, ko na monar owar ga van kiena yar wa lala, ve otamãan re van yar tañena lala.' ¹³ ?Amiu na apisa ke sanene, ana sanape na sanene? Amiu na asumãal ke mãrera e kiamiu ðelaga marua, amiu amligan lelein ke pitove, ana kila ke naña ðelaga marua la nene naga kila ke navisaluaena kiena ne Ntewa pimi pe sur korena ga. Ana pe naga re ga nene poli, amiu akila ke mēna sur la moki sanene."

Suri la naña kilia kila yaru naga pe namname e marana Ntewa

Matiu 15:10-20

¹⁴ Pisi na Yesu naga pio si yeririna lala pisape aimi veraga puna, ana pisa pan la, pisape "Amiu punu ga ayagogan ruru inu, monar aloge kilia kiau visena la nini. ¹⁵⁻¹⁶ Pe sur re tai naña teke vanuan yeririna, naña sa naga va loyumã e losinena kilia kila naga namname e marana Ntewa. Ana suri ga la naña sike loyumã e losinena yeririna, pogos naña molmolue e naga, kila naga ve namname e marana Ntewa."

¹⁷ Ana Yesu petan yeririna la nene, pato si umã, siraunia kiena nalogena la apim, apiun tania e kinas nen ðakaiwa naña naga pisayu pan la. ¹⁸ Ana Yesu pisape "¿Ei, sanape, pona amiu mēna pe ðarimiu pike re sane la nene

poli yo? Komin ya ne amiu m̃ena pe apisuluṣar re sur nene poli, sane suri la naṣa teke vanua, sane kinanena lala, visae va loyuṃan yeririna, sur la nene naga taṣatete kila yeririna viowa e marana ne Ntewa. ¹⁹ Nanene komin sur la nene pe tol re kiena sitomena poli, la apato ga e m̃eṣena, ana la amolue akom sina ga e yepena.” Yesu pisa pa sanene narui, siraunia, yeririna la apisuluṣar kiena visena, naga pisa kilale pisape pe kinanen re tai poli naṣa yeririna monar lonia vena mekiki e marana ne Ntewa, ana kinanena la punu ga naga pon na kanena.

²⁰ Ana Yesu pisa m̃ena sape “A suri la naṣa sike pa e yeririna rui, ṣisi na amolmolue e kiena malena, sur ne la nanene naga kilia kila yeririna ve namname. ²¹ Nanene komin e los nen yeririna, ṣelaga viowa la na amolmolue ke ea, suri ne la sane sitomen viowa, kolau, vin-auna, nawemoṃaren yaru, navinaunen wona yar taṣena, ²² sinenanen sur kiena yar taṣena, ṣelaga viowa lala, visokanena, kilaroen navisaluaena, veveyuena, navisa kareen yaru, nawar-warena, navilaveena, a ve woweena. ²³ Pelaga viowa ne la nene amolmolue e los nen yeririna, sur la nene kilia kila yeririna ve namname e marana ne Ntewa.”

*Yesu m̃enelua ninuna viowa e sira m̃ee tai
Matiu 15:21-28*

²⁴ Pisi na Yesu petan yo nene, pato tano garo pulkumali nae Taea. Ana pa e um̃a tai, sape kila sane yaru la ve akilia re asape naga sike e yo nene, ana naga tapolou ṣele ga sanene. ²⁵⁻²⁶ Ana sira tai sike e nene naṣa kiena lus la kom ma Kris

apitom, naña la pe ape Yu re poli, apitom asike yo naña Ponosia lavisin Seria. Sira nene, narina tai na sira, ninuna viowa teke ea, pogos naña naga mloge asape Yesu naga sike e yo nene, naga pa kinai e mialana, tagi pania sinenan pisape naga mñenlua ninuna viowa ure vetan narin sira nene. ²⁷ Ana Yesu pisatamñe pania, pisape “Ana sisi mesmes la na monar akinana ko ne wa. Pe mesmes re naña nowar plan kinanena kan sisi la vetan la, nevagan lokul la ea.” Naga pisa sanene komin e pogos nene, le Yu la na asitom ke asape la ga ape narina Ntewa, la apio kare ke la naña pe ape le Yu re la poli, asape “Amiu na ape lokul lala.”

²⁸ Ana sira naña pisatamñe pania, pisape “Ko na opisa pe lelaga, Suñe, ana lokul mña la apa ke lavisin lele na kinanen kan sisi kokan lala, akilia akan korkoro kinanena la naña kekapili sike e porotano.”

²⁹ Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko na opisatamñe kinas nen kiau visena nene po pañisi. Ana komin kionña visena nowo nene, nepisuluñar sane opiawa mñarera e inu. Poga, okilia ovato si umña, ninuna viowa molue petan narumña naña rui.” ³⁰ Pisi na sira naña pato si umña, pisu narina pa ruru ga tomña ga, tomña momalio mña pogaga e mña tog.

Yesu kila ruru yar tai naña kiligana la poñe

³¹ Ana Yesu naga mligan yo nae Taea, pato kome pulkumali tañena tai, Saeton, ana naga pam sina ga e lapa nae Kalele, e lepas nae yo naña apio sape Pulkumali Lualima. ³² Ana la

nae yo nene aŭre yar tai pimi puna, vena naga ligan limana te ea, komin yar nene kiligana la poŭe, mon m̃a mnenene ga. ³³ Ana Yesu p̃urelua yar nene petan yeririna moki la naŭa asike lele nene, lalua apa li laa perina sane. Ana naga kian mrasilmana pa e pulkiligana lala, ŭisi na mla wasirina, plan e purmenen yar naŭane. ³⁴ Ana Yesu kira pa ma e peni, pure kiena yalua keviu, pisa pan yar naŭa e kiela visena, pisape "Epata." Visena nene kana kinasia sape "Ovike." ³⁵ Ana veraga ga, yar naŭane kiligana la pike, a purmenena naga kululu sina, kila sane naga mloge ruru si sur lala, a pis ruru sina.

³⁶ Pisi narui na Yesu pisa m̃areran pan la, pisape ve ava asunun re sur nene van yar taŭena lala, ana silaga pogos naŭa pisa sanene pan la la apa apisalelein ke pa e yo punu ga. ³⁷ Ana la apisawal-lelein sa nene, komin sinela la pula na pulan sur la punu ga naŭa apisu Yesu kilia taŭa. La apisasa ke asape "Yesu nene kila la naŭa kiligala la poŭe amloge si suria, a kila la naŭa apis pule ga, akilia apis ruru sina. Aulai, yar nene kila sur la punu ga po na po pa ŭisi."

8

Yesu pagan yeririna la miyuve manu vari
[4000]

Matiu 15:32-39

¹ Ana e pogos tai, pupia ŭina na yeririna la moki apimi sina pu Yesu, la asum̃a amio pano-o, viso kar la, ana la pe kala kinanen re poli. Ana Yesu pio kiena nalogena la apimi lavisi puna,

pisa pan la pisape ² “E, in na sineu miye ãina la nini pañisi, komin naña la asike amio ita legiena telu ãaro rui, kala kinanena la ãisi. ³ Ana visae netamãan la ava umã mñala naña pe akinana re sanene poli, pona lañas viso kar la e mrapa komsusa, kilamarala malko, komin lañasia mñala umã la sike koperina pañisi.”

⁴ Ana kiena nalogena la apisa pania, asape “? Ana tevagan yeririna la nene e yo korena nini sanape ne?”

⁵ Pisi na naga piun tan la, pisape “? Amiu amlarar ke kilaparavi via?”

Ana la apisatamnea “Olua ga ãa.”

⁶ Pisi na Yesu pisa pan ãina moki la nene, pisape “Amiu atotano e yo nene wa.” Naga mla kilaparavi la olua nene, pisa potena pan Ntewa panonia, ãisi na kawewowaia, kian pan kiena nalogena lala vena akianlelein van yeririna lala, ãisi na la apion tetain pan la. ⁷ Ana la amla mnea narin satin lua la ga e pogos nene, a Yesu mlotuwo mnea ga, pisa pan la sape ava avionlelein mnea ga van yeririna lala. ⁸ Ana la naña akinana pano-o, meþela la kawa, ana korkoro kinanena naña akanligania, aþar akon pa e karo olua. ⁹ Ana la naña akinana e pogos nene tol sane manu vari.

Pisi na Yesu miila si ãina la nene aþasuþe si mñala umã lala, ¹⁰ ana naga pa e kiela wa, amio kiena nalogena lala, apetan yo nene, akusro apa atol yo tai naña kiena ki Talmanuta.

Yar keviu la ãasia asape avisu kile tai

¹¹ Ana e pogos tai, le Varasi laṗasia apim asape agorua Yesu, asape ataṗali mēna ga naga, ana la apisa asape “Imimi sinemimin mesape okilali pupia kile tai van imimi, naṗa sane okila e puriu kawaena nae ma e peni.”

¹² Ana Yesu naga miyuveve pa kona, sa naṗa sinena maren la pa rui, naga piṣataṃe la, piṣape “?Sanape na amiu na nanagane, sinemiun asape avisu kile tai ne sanene? Nepisa ke pe lelaga pan amiu, sane peraga, yoko kiamiu lus la na nanagane taṗatete avisu kile tai.”

¹³ Ana Yesu pure petan la mligan la asike na, pa si e wa, pa kusro lapa komṗasia pa lepas na vano.

Nasumonena nalotena la asuṃa akila ke ṗelaga viowa la kapurulue ke

¹⁴ Ana pogos naṗa la apetan yo nene apa atol komṗas nen lapa nene, amilan sane sinela pon nawararen kala kilaparavi ṗasia amio la, ana la amlarar ga kilaparavi taaga teke amio la e wa.

¹⁵ Ana Yesu pisa visena tai pan la, piṣape “Amiu monar avisuar ruru amiu, vanon is kiena ne le Varasi la amio Erot.”

Yesu pisa is nene, kana kinasia ṗelaga viowa kiena ne nasumonena lala, ana nalogena la pe asitom kilia re poli. ¹⁶ La amloge visena nene, apisayu ke pan la, apisape “Pona naga pis sanene vanon ita pe toṗar re kilaparavi laṗas pimi poli yo.”

¹⁷ Ana Yesu kilia ṃa kiela sitomena lala, ṗisi na piṣape “?Amiu apisayu ke asape ita pe toṗarar re

kilaparavi komin ya? ?Sanape, amiu pe amloge kilia re poli, pona pe apisu kilia re sur la poli wa? !Sinemiu la m̃arera pañisi wa! ¹⁸ Amiu kilamaramiu la sike na, ana apisu kilale re sur poli, ana kiligamiu la sike na, ana amloge kilia re sur poli. ?Pona amiu pe asitoñal re si sur la naña nemiyum̃aen pan yeririna la poli? ¹⁹ ?Pogos naña nekiantetain kilaparavi lima nanua ne pan yeririna la manu lima nañane, akan pano-o meṗela kawa, ana akon korkoro kinanena la nene pa e karo via?”

La apisatañea, asape “Imimi mokonkonkia lualima taaga pa lua [12].”

²⁰ Pisi na naga piun sina ga, pisape “?A pogos naña lala manu vari nanua ne akan kilaparavi olua ga nañane, ṗisi na amiu akon si karo via?”

Ana la apisatañea, asape “Imimi mokonkonkia olua.”

²¹ Ana naga pis pan la, pisape “?Pogaga, ana sanapen nanagane? ?Amiu akiliali ña sur la nene, pona pere ke ga wa?”

Yesu kila ruru kilamara kata tai nae Petsaeta

²² Ana Yesu la apam atol pulkumali nene, Petsaeta. Ana la nae yo nene, a sumon kilamara kata tai pimi puna, atagi pania vena tol ruru yaru nene. ²³ Ana Yesu tarar limana ne kilamara kata, sumon naga pano, la lua amiyuve kumali apa lepas na vano. Pisi na Yesu mla wasirina, mligan e kilamaran yar luwoka nañane, mligan liman tea, ana piun petania, pisape “?Sanape, ko na opisu ke suria, pona pere ke ga wa?”

²⁴ Ana yar nañane kirava, kira pisu suri lala, naga pisape “Ee, nepisu ke yar lala, ana nepisu la sa ga purpēs nen laki la amiyal ke na.”

²⁵ Ana Yesu mligan si limana e naga, yam luania, p̄isi na yar nene kilamarana p̄imi po ruruia, naga kilia kira pisu si suri lala, kira pisu la merarava po na po paḡisi. ²⁶ Ana Yesu pisa pania, pisape “Yoko ko ove ova re si ovisu la nene gar um̄a, oto memes ga moḡa.”

*Pita pisawal sape Yesu pe Navisaarena lelaga
Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21*

²⁷ Pisi na Yesu amio kiena nalogena la asape avato e narin pulkumali lala naḡa lavisin kumali keviu naḡa Sisaria Piliḡae, a e pogos naḡa la amiyal ke apato e yo nene, naga piun tan la pisape “?Amiu amloge ke yar la apisa ke asape in na ai?”

²⁸ La apisataḡnea apisape “Laḡasia apisa ke asape ko na Yoane Nakeena sina ga, laḡasia asape ko na Elaia, ḡasia asape ko na navisawalena tai naḡa na konua rui.”

²⁹ Ana naga piun si tan la, pisape “?A sanapen amiu, amiu na apisa ke asape in na ai?”

Ana Pita pisataḡnea, pisawalia pisape “Ko na ope kiamimi Navisaarena kemua lelaga.”

³⁰ Ana Yesu pisa memesun ga pan la, pisape “Pogaga, ana amiu ve ava avisawal lelein re sur nene van yeririna lala.”

*Yesu pisawal kiena marena
Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27*

³¹ Ana e pogos nene, Yesu siar naña mlologon ke pan kiena nalogena lala, pisape Narin Yeririna, monar akila sur la ve moki naña naga loge viowagania, ana nasumonena kiena le Israel lala, amio yar keviu kiena yar wa lala, amio navianena navisaluaena, ĩisi na la akovenlua naga. Ana Yesu pisa mēna ga sape la awemār naga mare, ana e kiena legiena na telu, sumālu sina, taulu marena. ³² Visena la nene, Yesu pisa meraravan po pan la, ana pogos naña Pita mloge, naga piolua Yesu, pis mārera pania, sape visawoia, yoko monar ve ve sa re nene.

³³ Ana veraga ga Yesu pilon māsina pimi pu Pita, kira pa pun kiena nalogena taņena la naña asike ne, pisaluņar mārera pa Pita, pisape “! Yermare, oure vetan inu! Kioṃa sitomena nene naga pe sitomena kien yeririna ga, pe pe sitomen kiena re Ntewa poli.”

Nalogena kiena ne Yesu naga monar sitom korenan nasinenanena kiena

³⁴ Ana Yesu pio ĩina lala amio kiena nalogena lala, sape aim puna, pisa pan la, pisape “Yar naña sinenan sape taveve inu, monar sitom korenan nasinenanena kiena, monar kus kiena laki torovia, siraun inu. ³⁵ Yar naña sape taulu kiena malena, yoko kilaluia. A yar naña kilalu kiena malena vanon inu pona vanon kiau lologena wo, naga yoko tauluia. ³⁶ Visae yar tai war make sur na yomarava la punu ga ne, ĩisi na kupal mrapa na malena, naga pe taulu re sur wo tai poli. ³⁷ Ana kiena sur nowo la naña

naga ãaria, taãatete ulmaran si kiena malena. ³⁸ Yeririna moki naãa lus na nanagane, la ataãa mlamulena viowa, la pe ape lelaga re pan Ntewa poli, la apiowa manene la, a la amawan ke yar taãena la vanon inu a vanon mãena kiau visena. Ana siraunia, Narin Yeririna naga yoko wasuãe sina ga, amio kiena navisi wa lala, amio naurarena kiena arimana, ana pogos naãa avim, visae yar naãa yepena mavin ke naga nanagane, naga mãena yoko yepena mavin yar nene.”

9

¹ Ana Yesu pisa mãena pan la, pisape “Lelaga nepisa ke pan amiu, yeririna laãas na asuãal ke e nini, naãa ãisi na taãatete amare, vano-o tol pogos naãa avisu nasuãenena kiena ne Ntewa imi kate amio kiena pupia mãareraena.”

*Yepena ne Yesu pimi pe taãena
Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36*

² Siraun Legiena Orai ãarovia, Yesu ãere Pita amio Semes, a Yoane, la ga vari apa metava e pupia ravie tai. Asumã sane na, nalogena la telu naãane apisu ga yepena ne Yesu pimi pe taãena ke narui, ³ apisu ga mãana kulkota la pilavila ke, miyuwowo na miyuwowo, miyuve make ga sur na yomarava la naãa miyuwowo. ⁴ Ana akirawal mãena navisawalena Elaisa amio yermarua Mosis akate, lalua asike asun ke amio Yesu. ⁵ Ana Pita pisa pa Yesu, pisape “Suãe, po paãisi naãa ita tesuãa ga e nini. Popon sa meyuãaen silparpara ve telu se e nini, moãa tai, mãana

yermarua Mosis tai, a m̃ana ne navisawalena Elaisa tai.” ⁶ Pita pis wowe ga sanene komin lala sinela kurkur pañisi, amarau m̃ena ga, ana la amninue ga avisa yara.

⁷ Veraga ga lul tai pimi kalo la, amloge visena tai molue ea, pisape “Nanene naga pe Naruu, naña nekekarana naga pañisi. Amiu monar alogear ruru naga.” ⁸ Nalogenana la amloge visena nene, ana akiraweke ke e yo nene, ñisi na pe apisu re si lalua naña poli, akirawal ga Yesu naga taaga suñal sike amio la.

⁹ Pisi na lala apetan ravie nañane, apitom ke sina ga tano, a Yesu pis m̃arera pan la, pisawo la pisape “Sur la naña Ntewa kila pan amiu apisuia, amiu na ve ava avisasawal re van yeririna la nanagane, vano-o tol pogos naña Narin Yeririna mal sina ga e marena, e pogos nene narui amiu akilia avisawal van yeririna lala.” ¹⁰ Pisi na la amlogear visena kiena ne Yesu nene, amllarar ga pe kiela ga, ana la apiuyun ke sina ga petan la asape ya ne kinas nen kiena visena nene, naña pisape mal sina ga e marena.

Asitom ke asape Elaisa na lua sirau vim sina, ana Yesu sape naga Yoane Nakeena pa rui

¹¹ Ana nalogenana la telu nene apiun tan Yesu, asape “Sanape ne navianena navisaluaena la apisa ke asape ‘Elaisa naga monar wasuñe ñesia wa, ñisi na Navisaarena nene naga m̃alivi?’ ”

¹² Pisi na Yesu pisatam̃e la, pisape “Naña apisa ke ne pe lelaga, Elaisa naga monar imi ñesia

vena kilaruruen sur la punu ga susumo, ñisi na Navisaarena kilia vim. Ana nasiriena wa pisa ke ñena sur tañena tai naña pe asitomãl re poli, naña pisayu ke Narin Yeririna, sane naga monar vane natañaliena la ve moki, ana yoko yeririna la asitom korenan naga viowa vañisi ne. ¹³ Ana nevisa van amiu, Elaisa nene naga pimi ga na wa, ana yeririna la yepela mavinia. Sa naña Visena Wa pisa, ana la akila pa piowa ga pan rui.”

*Yesu ñenelua yermare petan teras tai
Matu 17:14-22; Luk 9:37-43*

¹⁴ Pisi na Yesu amio la telu nañane apa ke sina ga puna ne nalogena tañena lala, ana apisu na pupia ñina na yeririna la akovivi la asike na, apisu navianena navisaluaena la agorua la ke amio la. ¹⁵ Ana pogos naña ñina la akirawal Yesu pam ke sina, amilania, akekaran ñena naña asape avisu naga, akiriri apim puna, atalopan naga. ¹⁶ Ana Yesu piun tan nalogena la, pisape “?E, amiu apisayu ke ya ne amio la nene?”

¹⁷ Pisi na lala yar tai pisa pania, pisape “Navianena, in na nepure kiau sisi yermene nini pimin ko vena ovisulia, komin purkol ñarera tai kila naga. ¹⁸ Ana pogos naña kila naga, kovenlua naga pato tano e porotano, wasirina mlau piowa ga sa naña siripu, karar ke mraluena, a yepena punu ga miokamarmare. Ana nepure naga pamin ko, ko na osu re poli, ñisi na nepiun ga tan kioña nalogena lala vena la alen nameneluaen suri nene vetania, ana la amiyuñen ña pano-o, akilapule ga yonia.”

¹⁹ Ana Yesu pisatamē la, pis pan la, pisape “?Amiu la nene, sanape na sanene? Amiu na pe asuñal mārera re nena e Ntewa. ?In na monar nesuñā nemio amiu vano tol pog ya? Nemiowon amiu pa rui. Ana pogaga, akus teras nene vim punu.” ²⁰ Ana la aṣure pimi, ana pogos naṣa purkol nene māl Yesu, kila yepen teras naṣane miokamarmare, mloru pato tano e porotano mēke pilolon ke, kila wasirina naga mlau piowa ga sa naṣa siripu. ²¹ Ana Yesu piun tan ariman teras naṣane, pisape “?Ana purkol nene siar kila sanene pogwai?”

Ana arimana pisatamēa, pisape “E, sur nene siar na konua konua rui, pogos naṣa pe sisi ke ga wa. ²² Ana pimi tol nanagane, yam moki rui naṣa sur nene kila ke naga mlolor pa e kapi po pito e puluwii. Sur nene kila kare ke ga naga paṣisi, sape kilamāria, ana sa ko na okilia okila sur yan tai, imimi mepiun tan ko, awis, ko na sinemā ye imimi, oiila imimi komin narimimi nini!”

²³ Ana Yesu pisa pania, pisape “Nemloge ko na opisa sanene, osape sa in na nekilia nekila. Ana nepisa pan ko, visae ko na olelaga ga, okilia okila sur punu ga.”

²⁴ Ana ariman teras naṣane pio verakorena ga pa Yesu, tagi pania, pisape “Nemlelaga tekak ga, ana pe nemlelaga toroki re poli wa. Awis, ko na oiila inu vena kiau nalelagaena vim ve keviu laa sane wa.”

²⁵ Ana pogos naṣa Yesu pisu ṣina na yeririna la apim moki manene la akovivi la, ana naga pis pa purkol naṣa teke e sisi yermēne nene, pisape, “Ko yermare na kiliga poṣe, a na plapur, nepisa

mesmes ga pan ko, omolue vetan naga nanagane, ana ve oimi re si loyuma e naga pogos tai.”

²⁶ Ana yermare nene ki viowa keviu, kila yepen sisi yermene napane miokamarmare pano-o piowa ga rui, pisi na molue petania, pure pano. Ana yepen yar napane malumu ga meke, sa ga na pa naga mare pa rui, yar la na pa asike apisu ke la apisa ke sa nini, asape “Ke, teras nene mare pa pisi rui.” ²⁷ Ana Yesu tarar limana, tarlua sumalu, ana teras nene sumal ruru ga sike.

²⁸ Ana siraunia, Yesu pato si uma, a e pogos nene, na pa naga taaga sike, kiena nalogena la apim, apiun tania, asape “?Sanape ne imimi na menenelua pele yermare petan teras nene?”

²⁹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yermare la ne sanene, la amarera papisi, ana leniena ga kilia mene plan la.”

*Yesu pisawal sina ga kiena marena
Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45*

³⁰ Ana Yesu la apetan yo nene, apa akom ga likan yo na e Kalele, ana e pogos nene, Yesu pe sinenan re sape yeririna la akilia suri la na pa naga kila ke poli, a e mena yo la na pa apa ke ea.

³¹ Na nene komin na pa pian ke kiena nalogena lala e pogos la nene, a naga pisa mena ga ke pan la, sape “Lavisi mena narui na pa aligan Narin Yeririna va e liman yar la na pa awemar naga mare, siraunia e legiena na telu, pisi na Ntewa tamalia sina.” ³² Ana kiena nalogena la pe amloge kilia re sur la na pa Yesu pisayu ke ne, ana la amaraun mena naviun ruruen si tania.

“?Yar ane to metavan make yar taþena lala?”

Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48

³³ Ana siraunia, pogos tai la apam atol si Kapeneam, apa loyumi e yumi tai, ana Yesu piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu na akawe amiun ke visena ya naþa e mrapa?”

³⁴ Ana la pe apisatame re poli, komin naþa lala amiyal ke mrapa apami, apis ke pan la, asape lala ane naga to metavan make la, po miyuve make la ga. ³⁵ Pisi na Yesu totano, ana pio kiena lualima taaga pa lua apim lavis puna, pisa pan la, pisape “Visae amiu yar tai naga sinenan sape vim sumo, pona sinenan sape kiena kia to þesia, pogaga, naga monar kila naga imi maro, to vatanon la make ga, naga monar vim ve yar nayumaenen yumaena kiena ne yar taþena la wa.”

³⁶ Ana Yesu pio narin sisi tai naþa sumã ga pimi puna, mligan su likan la, ana tararia, pisa pan la, pisape ³⁷ “Yar naþa kiena sitomena pato ga tanon inu, ana kekaran na kilaen wo van nisisi tai ne sanini, nanene sane naga kekaran inu ke pa narui. A yar naþa kekaran inu sanene, pe kekaran inu re ga ne po, kekaran mēna ke pa naga naþa mliganu nepimi.”

“Yar naþa pe pisaluþar ita re poli, naga miila ita ke”

Matiu 18:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2

³⁸ Ana nalogena naþa Yoane pisa pa Yesu, pisape “Navianena, imimi mepisu yar tai, naþa naga mēne plan ke yermare lala, mēne plan la

ke e kioṃa kia. Ana yar nene na, pe mekilia re naga poli, naga pe ita yar re tai poli, ana imimi mepisalup̃aria.”

³⁹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Peraga, amiu ve avisalup̃ar re naga. Visae yar tai sane pe lelaga, kila ke yum̃aena keviu la e kiau kia, ana yoko naga taṓatete si visanena kare kiau kia pogos tai. ⁴⁰ Yar naṓa pe pisalup̃ar ita re poli, miila ita ke ne. ⁴¹ Inu nepisa ke pe lelaga pan amiu, visae yar tai kilia sape amiu akus ke kia kiena ne Kristo e amiu, naga la piala na wii tai van amiu amunia, yar nene naga yoko taṓatete kilalu kiena nalaena nowo naṓa yoko tol sirau.”

Nataṓaliena lala

⁴² Ana Yesu pisa ṃena ga, pisape “A visae yar tai naga kila narin sisi tai ne sanini ve sum̃al ṃarera re e inu, yar nene yoko tol nakoena tai ne ṃarera laa sane taulu naṓa sa aviar pupia kilavaru tai e kolmekina, akuan naga talilu e lowe memaena. ⁴³⁻⁴⁶ Visae lumoṃa tai pona laṃa tai naṓa kila ko na pe osuṃalu ṃarera re si e in poli, popon manene ga otelua vano. Visae ko na ote plan ṓelaga naviowaena vetan kioṃa malena sanene, ṓisi na okilia ova loyumoṃa e malena, a sa ova loyumoṃa e malena naṓa komṓas nen lumoṃa tai po laṃa tai kovio pa rui, nanene naga pogaga ne. Ana piowa vaṓisi visae yepemoṃa la asumoṃa ga woga ga, ṓisi na akuan ko ova e kapi naṓa taṓatete mare pogos tai. ⁴⁷ Ana visae kilamaram̃a pona suri ya si tai e malena

9:40 Mat 12:30; Luk 11:23

9:41 Mat 10:42

9:43-46 Mat

5:30 **9:47** Mat 5:29

kioṃṃa naṓa kila ko pe osuṃalu ṃarera re si e inu poli, popon manene ga osiplania. Pisi na okilia ova loyuṃa e nasuṓenena kiena ne Ntewa naṓa sane narin sur tai nene kovio petan ko, na nene naga pogaga ne. Ana piowa ga vaṓisi visae kilamaramṃa luoka pona kioṃṃa ṓelaga viowa tai suṃa ga, ṓisi na narin sur ga la nene aure kioṃṃa malena wetelu va e kapi e lele naloge viowaena, ⁴⁸ naṓa kapi nene taṓatete ṓisi pogos tai, sisu la na akakarluē ga yepemṃa.

⁴⁹ “Sa naṓa kururu sive naga kila kinanena ponos taṓatete kona, yoko Ntewa naga ligan kapi e yar lala vena kekan plan kororaki la naṓa e kiela malena lala. ⁵⁰ Ana tepisu ṃena sane kururu sive kila kata kinanena naga kiki, ana visae kana ṃareraena kovio, taṓatete si kila kiena yuṃaena narui. Ana amiu monar atamṃan kururu sive kiena ne Ntewa yuṃae lue ga e amiu, vena kiamiu malena naga ve kona re, a vena kiamiu ṓelaga la kiki, naṓa sane suṃarena sike amio amiu silaga.”

10

*Yesu pisayu sanape naṓa yaru mligan lua wona
Matiu 19:1-12; Luk 16:18*

¹ Ana siraunia, Yesu mligan Kalele ana pa metava e lepas nae Yutea, kome wii nae Yortan lepas na vano. Ana ṓina lala apim ke sina ga puna e pogos nene, ana sa naṓa naga kila ke silaga, pian la ke e sur la moki.

² Ana Varasi mēna ga p̄sasia asike e pogos nene, apimi puna ne Yesu, apisape akilali sina ga naga, la apiun naviunena tai pania. La apisape “?Kieta Navisaluaena pisa ya ne e lepas nen p̄elaga nāpa visae yaru mligan lua wona? ?Ositom sanape, memes ga nāpa yaru kilia kila sanene, pona pe memes re poli?”

³ Ana Yesu piuntamē la, pisape “?Ana Yermarua Mosis pialua ya ne e kiena navisaluaena rui?”

⁴ Ana Varasi la apisape “Mosis pisawal navisaluaena tai nāpa naga tam̄ania sape yaru kilia la lum̄aki naliganluaena tai van wona, vena ligan lua.”

⁵ Ana Yesu pisatamē la, pisape “Lelaga, ana Mosis siri visena nene vanon ga nāpa amiu p̄arimiu la m̄arera pāpisi, suri nene kila naga tam̄ania sape akilia aligan plan womiu lala. ⁶ A siaria e nasiiena naga pe sa re nene poli, komin Visena Wa kiena ne Ntewa pisa sape ‘E purp̄esia, Ntewa sii yeririna, yerm̄ene a sira.’

⁷ Ana visena tāpena si tai, nāpa pisape ‘Vanon suri nene, p̄isi na yaru ligan arimana amio anena, naga va iakol amio wona, ⁸ ana lalua aimi ave taaga ga narui.’

“Nanene kila sane lalua ve ave lua re sina ga, aimi ave taaga ga narui. ⁹ Ana sur ya nāpa Ntewa vilolaria pimi taaga, pe memes re nāpa yaru kilapure si poli.”

¹⁰ Ana pogos nāpa lala apa si loyuma, kiena nalogena lala apiun sina ga tania e lepas nen

visena la naþane. ¹¹ Ana Yesu pisa mesmes ga pan la, pisape “Visae yaru tai ligan lua wona, þisi na va ure si sira taþena, Ntewa pisu sane yaru nene naga taþa ke pa kolau rui, naga kila kare sira naþa pe wona nasumo. ¹² Ana visae sira tai ure matan wona na yermene, va pu yermene taþena, naga mēna nene Ntewa pisu sane kolau.”

Yesu pisa ruru sisi lala

Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Ana laþasia akus narila la apimi pu Yesu, vena naga ligan limana te la, ana nalogena la apisuia, apisi mārera pan yeririna la nene, apisalupar la. ¹⁴ Ana pogos naþa Yesu pisuia, pe kekaran re nena naþa kiena nalogena la amiyumāen sanene poli, naga pis pan la pisape “Amiu ve avisalupar re sisi la nene, ataman la ga aim pun inu, vanon naþa sisi lala, la na sa ga yeririna la naþa asike loyuma e nasuþenena kiena ne Ntewa. ¹⁵ In na nevisa ve lelaga van amiu, yar naþa sinenan ke sape va loyuma e nasuþenena kiena ne Ntewa, naga monar kilia sane naga sa ga sisi kokan tai, naga taþatete kila sur tai vena kus nasuþenena kiena ne Ntewa e malena kiena.” ¹⁶ Ana Yesu kutarar sisi la nene e limana, mligan limana te þarila pisa ruru la.

Yaru mēe tai naþa kiena sur moki

Matiu 19:16; Luk 18:18-23

¹⁷ Ana e pogos naþa Yesu siar mial pa ke narui, yaru mēe tai kiriri pimi kinai tano puna, piun tania, pisape “?Navianena Nowo, in na monar

nekila yuṁaena wo ya, naṣa kila ṗisi na netol malena naṣa ve uro re?”

¹⁸ Ana Yesu pisa pania, pisape “?Vanon ya ne opiun tan inu sanene, osape in na nepe Navianena Nowo? Pe yar re tai po poli, Ntewa ga naga taaga po. ¹⁹ Ana ko na okilia ṁena kiena navisaluaena la naṣa monar ologear la, naṣa aṗisa ke asape, ve oweṁar re yaru mare, ve otaṣa re kolau, ve ovinau re, ve ovisokan re, ve okilakewean re yaru, ko ova tanon arimomṁa amio anomṁa.”

²⁰ Ana yaru ṁee nene pisa pania, pisape “Navianena, navisaluaena la naṣa opisa ke ne, siar pogos naṣa nepe sisi ke ga wa, nesuṁa nemlarar make punu ga rui pimi tol nagane.”

²¹ Ana Yesu kira pisu ṁa sane pano-o, kekaran naga vanon kiena visena nene paṗisi, pisa pania, pisape “Sur taaga teke ga wa naṣa ko na okila re poli wa. Ko ovano, owilwilin ṗlan make kioṁa sur la punu ga, owar kana kilavaru nena, ova oviovionia van yaru la naṣa pe kiela sur re poli. Visae ko okila sanene, ṗisi na kioṁa suri wo lala ve moki vaṗisi ma e peni. Ko, ova okila, siraunia oimi otavevenu.”

²² Ana pogos naṣa yaru ṁee nene mloge visena nene, kila naga ṁilan karea, sinena piowa paṗisi, vanon naṣa naga kiena sur la moki manene laa. Ana naga pure matan Yesu.

*Yaru naṣa kiena sur moki, naga ṁarera laa naṣa va loyuṁa e nasuṗenena kiena ne Ntewa
Matiu 19:23-30; Luk 18:24-30*

23 Ana Yesu kira pisuveve kiena nalogena lala, pisa pan la, pisape “!Nevisa ruru van amiu, visae yaru tai naña kiena suri moki, sinenan pisape va loyuma e nasuñenena kiena ne Ntewa, suri nene na m̄arera towe ma naña!” 24 Ana kiena nalogena lala amilan visena kiena ne Yesu nene pañisi, naga pisa si pan la, pisape “Pe lelaga naruu la, navaen loyuma e nasuñenena kiena ne Ntewa naga m̄arera na m̄arera. 25 Ee, nevisa van amiu, naña kamel tai naga va warpoyo e pulus nen nitil, nanene naga m̄arera vañisi ne, ana visae yaru tai naña kiena suri la moki sinenan sape va loyuma e nasuñenena kiena ne Ntewa, naga m̄arera laa na wa.”

26 Ana pogos naña nalogena la amloge visena nene, amilan pañisi, apisape “?Suwala, ana visae ve sanene, ñisi na ane kilia tol namalena nene?”

27 Ana Yesu kirava pisu la, pisape “Ee, lelaga naña yaru tañatete tamalia yaru, ana Ntewa ga kilia kila make suri punu ga.”

28 Ana Pita sinenan sape vis, pisape “?Ana sanapen imimi? Imimi memligan make kiamimi sur la rui, ana metaveve ko.”

29 Ana Yesu pisa pan la, pisape “In na nepisa ke pe lelaga pan amiu, yaru a naña visae ligan maña uma, pona wenla pona vinena, anena pona arimana, narina pona kiena porotano, ana visae naga ligan sur la nene vanon ga inu, a vanon kiau lologena wo, 30 ñisi na naga warmarana sina ga kiena suri la naña mligania, kilia tol sina ga ve ponotia tai. E yomerava nini, yoko tol sina maña uma la, wenla la, amio vinena la, anena

la amio narina la, a porotano la, a amio sur la nene, yoko tol pog m̃arera ve moki, nãpa yaru la sinela kar m̃ena ga. Ana metavan sur tãpena la nene, e pogos nãpa imi, yoko tol m̃ena malena nãpa tãpatete p̃isi. ³¹ Ana yaru la moki liu nãpa asike metava, p̃isi na avito tano, ana yaru la nãpa asike tano, p̃isi na la ava metava.”

*Yesu pisawal kiena marena yam telu narui
Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34*

³² Ana Yesu lala amlulu ke mrapa, apa ke metava ma Yerusalem narui. Ana Yesu naga sumon ke kiena nalogena la, la sinela kurkur pãpisi nãpa apisu naga sumon la apa Yerusalem, komin la akilia ke asape yeririna nae yo nene la sinela kari ke pãpisi. Ana li tãpena la nãpa asurau ke ga wa, la m̃ena asum̃a amarau lili m̃aga. A naga piolua ga kiena lualima taaga pa lua apimi puna, pisawal si pan la sanape nãpa p̃isi na akila viowa vania gar Yerusalem. ³³ Naga pisayu pan la, pisape “Amiu ayagoga ruruia. Nanagane ita tepa ke Yerusalem narui, nãpa ve ve piavi re, p̃isi na aligan Narina Yeririna e limana ne yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena navisaluaena m̃ena lala, ana p̃isi na la nene alip̃ere naga avisave p̃isi na monar mare. Ana siraunia, aligan naga e limana ne la nãpa pe ape le Yu re poli, ³⁴ nãpa p̃isi na la nene akirakirai viowa vania, avilasirkon marana, p̃isi na akoa naga vano-o awem̃aria. Ana e kana legiena natelu, p̃isi na mali sina.”

Semes amio Yoane, apiun sur tai tan Yesu

Matu 20:20-23

³⁵ Ana amiyal laa apa sane, ĩisi na narina ne Sepeti lalua nene Semes amio Yoane, apimi puna ne Yesu, apiun petania, apisape “Navianena, imimi lua mesape sur ya naĵa meviun tan ko nagane, mesape otamĵan van imimi.”

³⁶ Ana Yesu pisatamĵe la, pisape “?Ana amiu lua sinemiun asape in na nekila ya ne van amiu?”

³⁷ Apisatamĵea, asape “Imimi lua sinemimin mesape otamĵan sanini: pogos naĵa ko na ovim ove ĵarin suĵe na yomerava nini, ĩisi na mekilia metotano memio ko e kionĵa yo wa metava lavisin ko, tai te lepas na ĵamarua, a tai e lepas na ĵamĵeli.”

³⁸ Ana Yesu pisatamĵe la, pisape “Amiu pe akilia re sur ne apiun ke ne poli. ?Sanape, amiu lua nene asitom asape atorokin naĵa tomunpae e piala naloge viowaena nene naĵa in na monar nemun ea? ?Ana amiu asitom ke asape amiu akilia atol nakeena e wii naĵa akee in ea?”

³⁹ Lalua apisa pania, apisape “Ee, imimi lua metoroki.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, lelaga naĵa ĩisi na amiu amun mĵena ga e mĵau piala naloge viowaena nene, ana pe lelaga naĵa atol nakeena e wii nakeena naĵa akeenu ea, ⁴⁰ ana sur nene naĵa amiu lua apiunia, asape atotano amio inu e lepasneu luwoka, sur nene naga pe kiau re naĵa nela van amiu poli. Yo la ne sanene, kiena ga la naĵa Ata kila ruru pe kiela, pisaar ĩisi rui pisape ĩisi na atotano ea.”

Narin Yeririna pimin vena yuñae kiena ne yeririna lala

Matiu 20:24-28

⁴¹ Ana pogos naña nalogena tañena la lualima nene amloge sur nene, naña wenla lalua nene Semes amio Yoane apiunia, la sinela kar lalua.

⁴² Ana Yesu pio la apimi puna vena naga visi van la, ana pisape “Amiu akilia ruru ðelaga kiena ne yaru la naña pe amlelaga re e Ntewa poli. Tepisu sa naña supe lala amio yerkawa lala na yomerava, la sinelan asape amãreren yaru tañena lala asu vatanon la silaga.

⁴³⁻⁴⁴ “Ana amiu kiau nalogena lala, kiamiu ðelaga monar ve ve sa re nene. Visae amiu yar tai sinenan sape imi ve yerkawa tai pona ve kiamiu nasumonena tai, kana mrapa nena sanini: yaru nene monar imi ve sa ga yaru na yuñae kiamiuena tai. ⁴⁵ Narina Yeririna naga kila sanene ðisi rui, naña pe pimin re vena yar la aiila naga poli, naga pimin naiilalaena, a vena tañan kiena malena nawulplanen yeririna la ve moki.”

Yesu taña ruru kilamara kata tai

Luk 18:35-43

⁴⁶ E pogos nene, Yesu amio kiena nalogena lala apim asike garu Seriko, ana pogos naña amligan yo e pulkumali nene apano, ana yeririna la moki pañisi ataveve la. Pog naña amiyal ke apano, ana kilamara kata tai toña tano e isinen mrapplepa. Yar nene, arimana kiena kia Timeas, ana apio kia kiena ne narina asape Patimeas. Patimeas

nene, totano e mrapplepa legiena punu ga, pion ke pan yar lala sape akuan narin kururu varu vania vena iilaena kiena malena.

⁴⁷ Ana pogos naña mloge apisape Yesu nae Nasaret mial ke e mrapplepa pimi, p̄isi na naga pion ke, sape “!Yesu-o, ko lus kiena ne Tepet, nesape ko sinemña ye inu wa!”

⁴⁸ Ana yaru tañena la apisin sinemimien pania, asape “Ee, ve om̄aaga re.”

Ana naga pion manene la pavini, sape “!Suñe-o, ko lus kiena ne Tepet, awis, nesape sinemña ye inu.”

⁴⁹ Ana Yesu panar suñalu su mrapa e yo nene, pis pan yeririna lala, pisape avio yar nene vim lavis puna, ana lala apa apisa pan kilamara kata nañane, asape “Welu.” Ana naga sape “Pasa.” Ana lala apisape “Ve ologe re viowa. Yesu nañane sape oim puna wa. Ko osuñalu, ita.”

⁵⁰ Ana yaru nene kuanlua m̄ana kulkota, suñal veraga ga, pimi puna.

⁵¹ Ana Yesu piun tania, pisape “?Ko na sinom̄an osape nekila ya ne van ko?”

Ana naga pisatañea, sape “Suñe, awis, in na sineun nesape kilamarau la imi wo, vena nekilia nekirava.”

⁵² Ana Yesu pisa pania, pisape “Pogaga, ko na okilia ova si um̄a mom̄a. Kiom̄a nalelagaena ga kila ko opim omloge po narui.” Ana naga pisu ruru ke ga suria e pogos nene, ana mial taveve Yesu e mrapa apano.

11

Yesu pimi tol yo naña Yerusalem

Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Yoane 12:12-19

¹ Nanagane, Yesu lala apam lavisin Yerusalem narui, ana la añalivi e narin pulkumali lalua sumo, kiela kia Petpas amio Petani, naña sike e yepas nen kunus nene naña la apio asape Kunus Na Purolip Lala. Ana Yesu miila kiena nalogena la lua, pisape ² “Amiu lua ava e pulkumali na gare, a memes ga e pogos naña ava loyuma ea, p̃isi na avisu narin togki tai, naña añatear teke na, pe yar tai totanoli re e wosia poli wa. Ana aluþarlua aure imi pun inu e nini. ³ Ana visae yar tai vis van amiu vanonia, viunia visave ‘? Amiu akila sanene vanon ya?,’ p̃isi na avisa ga vania, avisave ‘Suþe na sinenan sur mal nini vena va kila kiena yumãena tai wa, p̃isi na naga ligan wasuþe sina ve ve piavi re.’ ”

⁴ Ana p̃isi na nalogena lua nene apano, añal narin togki naþane, apiaria teke na sike ga vanua e mratava na yumã tai lavisin ga mrapplepa. Pogos naña asape aluþarlua kana kilika, ⁵ ana lala naña asike e yo nene apiunia, asape “?Amiu akila ke ya ne, amluþarlua ke kana kilika na ya ne?”

⁶ Ana la apisa pan la visena la naña Yesu pisa ruru pan la, naña sane avisa van yar la nene, ana la atañan asape akilia aure togki vano pogaga. ⁷ Pisi na lalua aþere togki nene pimi, aþatetae m̃ala kulkota lala e wos nena, ana Yesu pa totano metava ea. ⁸ Ana yar la moki liu naña aþatetae m̃ala kulkota lala suvileviles nen mrapplepa, ana

yaru laḡasia apa ate m̄am̄ela lala pitomi aḡatetae m̄ena ga, vena togki yal ea. Sanene narui, akila sa naḡa la apatanon Yesu sa naḡa pe pupia ḡarin suḡe tai. ⁹ Ana la amial ke apano vena ava loyuma Yerusalem, ana ḡina na yeririna la naḡa asumon Yesu, amio la naḡa asiraunia, asuma apiovion manene sanini, apisape

“!A ke suwala, pona po! !Teyeluar naga!

!Ntewa na mava, ko ovisa ruru naga nene naḡa pimi e kioḡa kia!

¹⁰ !Ita tekekanan paḡisi nasuḡenena kiena ne kieta yermarua Tepet naḡa pimi ke! !Amiu nae mava peni, amiu m̄ena ga ayeluarial!”

¹¹ Ana Yesu pa loyuma Yerusalem, a pa tol Yuma Wa m̄ana ne Ntewa. Ana pa loyuma, pisuveve yo lala, a sur la punu ga naḡa amiyumaen ke ea, pano-o mrae naga pato ke tano narui, naga pure kiena lualima taaga pa lua, apetan si pupia kumali naḡani, apa amono gar Petani.

Purlaki tai naḡa pe tau re poli wa

Matu 21:18-19

¹² Ana yemlagi kolulagi la amligan si ma Petani aḡasuḡe sina vena ava Yerusalem, ana Yesu mloge sane viso karia. ¹³ Naga kira pa e is nen mrapplepa, m̄al purpik tai sike, ana naga mial pa lavisinia vena war mras laḡasia. Ana pogos naḡa pimi pisuia, purpik nene m̄as ga moki, ana pe mras su re e poli, komin pe kana pog re poli wa.

¹⁴ Ana Yesu pisa pan purpik nene, pisape “Ko ove owar re si mrasnoḡa pogos tai vena yar la akilia akania.” Ana kiena nalogena m̄ena la amloge ke naḡa naga pisalele kare laki na sanene.

Yesu m̃ene plan la naḡa asum̃a aḡiliwilin ke suri e Yum̃a Wa M̃ana ne Ntewa

Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Yoane 2:13-22

¹⁵ Ana Yesu la apa atol si Yerusalem narui, lala apa sina ga loyum̃a e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa. Ana e pogos nene naga pisu sane yar la moki liu naḡa asum̃a e yepas nen yum̃a nene, la asum̃a akila ke ga yum̃aena natauluen kilavaru lala ea, ana yar la mok liu naḡa apul ke sur la naḡa aḡiliwilin ke ne. Ana naga pe kekaran re nenaga, pa m̃ene plan la, kawepu narin varvara kiena ne yar nakeueen varu sa le Rom la pimi ve sa le Yu la, nakilaena nalaena. A naga koantetain lele na totanoena kiena ne la naḡa apuliwilin ke kupa nakuḡaḡaena lala. ¹⁶ A naga pisawo m̃ena ga yar la naḡa sinelan ke asape awar kiela sur na yum̃aena la ayal akom likan yepa na Yum̃a Wa nene.

¹⁷ Ana naga pisa pian la, pisape “?Sanape, amiu pe akilia re asape Ntewa pisa e kiena Visena Wa, sape

‘Pisi na la avisa m̃au Yum̃a Wa avisave naga yum̃a nalotena kiena ne yolai punu ga e yomarava wetelu?’ *Ais 56:7*

‘Ana nanagane na amiu akepu pimi sa ga ponovi m̃ana yaru na vinauena la narui.’ ” *Ser 7:11*

¹⁸ Ana pe piavi re nena, yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena lala, amloge sur la naḡa Yesu kila e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, ana la sinela kar paḡisi, asape akila suriania. Ana amaraun Yesu, pe akila re si poli, vanon apisu kilale naḡa yeririna la

akekaran naga paḗisi, asumã amilan ke kiena navianena wo lala.

¹⁹ Ana pogos naḗa mrae pato pa tano narui, Yesu la apetan ke sina ga yo naḗa Yerusalem.

Purpik naḗa pe tau re poli, mare make ga

Matiu 21:20-22

²⁰ Ana kolulagi, la aḗasuḗe apa ke si Yerusalem, ana apisu purpik naḗane, mäs la miaiai make nena rui. ²¹ Ana Pita sitomãl si visena kiena ne Yesu, pisa pania, sape “Suḗe, opisu ke ne! Purpik naḗa opisanena kare nakoneva, nagane mare rui.”

²² Ana Yesu pisatamea, pisa pan la, pisape “Amiu punu ga monar aviawa m̄arera e Ntewa.

²³ In na nepisa ke pe lelaga pan amiu, visae yar tai naḗa pe kiena sitomena peve lua re poli, a mlelaga m̄arera, ana visae suri ya naḗa naga visa, monar ve sanene narui. Visae naga vis va pupia kunus nene, visave ‘Osumãlu otove, oula ova e sive,’ ḗisi na monar ve sa ga nene. ²⁴ Nane nepisa pan amiu, ana sur ya ne ko na oviunia e kiomã leniena, visae olelaga m̄arera sane sur nene pe kiomã pa rui, ḗisi na monar ve sa ga nene narui. ²⁵⁻²⁶ Ana e pogos punu ga naḗa visae alen, amiu monar asitom ruru m̄ena ga, visae kilapurpu tai teke e ko amio yar taḗena tai, monar oviewo sumo wa, ḗisi na okilia osumãlu okila kiomã leniena van Ntewa. Visae okila ve sa nene, yoko arimata nae ma e peni, naga m̄ena sitomãl ko, viewo kon kiomã mlamulena viowa lala.”

Nasumonon le Israel lala sinelan asape avisaluþar Yesu

Matiu 11:23-27; Luk 20:1-8

²⁷ Ana Yesu la aþasuþe si apam atol Yerusalem, ana apa si loyuma e kove na Yuma Wa mana ne Ntewa. Ana pogos naþa amialoro ke loyuma, yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio navianena navisaluaena, a nasumonena lala kiena ne le Yu la, apimi puna, ²⁸ apiun tania, asape “Ko osuma okila ke sur la ne sanene e yo nini e kia kiena ne ai? Ana a si na pisa pan ko sape okila ve sanene?”

²⁹ Ana Yesu pisatame la, pisape “Pogaga, ana inu mana nesape neviun naviunena tai van amiu wa. Visae amiu avisatame ruru kiau naviunena nene wo, þisi na nekilia nevisawal van amiu sanape naþa nekilia nekila ve sanene.

³⁰ Ana kiau naviunena naga sanini narui, sape: ?Nakeena naþa Yoane naga kilamare ga nanua ne e yaru lala, naga pe sur tai naþa Ntewa pisa pania sape naga monar kila, pona yaru ga la apisa pania? Amiu avisatame kiau naviunena nene.”

³¹ Ana naviunena nene kiena ne Yesu kila la agorua la narui, naþa asuma apisa asape “?Þisi na ita tevisa sanape na vania? !Tevisuarurua! Visae ita tevisa tevisave nakeena nene Ntewa naga pisa pa Yoane, þisi na yaru nene viun si vetan ita, visave vanon ya ne ita pe temlelaga re e Yoane poli. ³² Ana ita taþatete si tevisa tevisave nakeena kiena Yoane nene pe sitomena kiena yeririna ga lala, visae peraga, la sinela kar ita.” Yar keviu la amaraun visaena visen nene, komin akilia asape yeririna la nene amlelaga

ke po m̃arera e Yoane p̃isi rui, asape naga pe navisawalena na lelaga tai kiena ne Ntewa.

³³ Ana kiela sitomena la ne sanene narui, kila apisatar̃e Yesu sa ga nini, apisape “Imimi memninue ga.”

Pisi na Yesu pisa pan la, pisape “Visae sanene, inu m̃ena ga, taṗatete nevisa van amiu nevisave ane pisa pan inu sape nekila yum̃aena la ne sanene.”

12

Pakaiwa na li viowa la naṗa apisuar lokilkerep tai

Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ Ana pogos naṗa Yesu suṃa pian la ke, naga pisayu ke p̃akaiwa pan la. Pakaiwa tai na pisa sa nini, pisayu yerkawa tai, amio kiena lokilkerep. Yaru nene kila ruru kiena yo nene, kila kove m̃arera tai telivi piora ea, a kila kana lele navieplanen was nen kerep, kila m̃ena kana lele tai naṗa pa metava naṗa yaru kilia wiyu va se ea, vena kiravawoen lokilkerep nene.

“Ana e pogos tai, yerkawa nene sinenan sape yaloro re va e purvanua taṗena tai, p̃isi na mligan kana lokilkerep nene e limana ne yaru laṗasia, vena ayum̃aenia, aul vania.

² “Ana yerkawa nene pa suṃa gare pano-o, p̃isi na pisu kilale sane nanagane na pogos na mrakerep la marua narui. Ana mligan kiena yaru tai pa si puna ne la naṗa asike e kana lokilkerep nene vena war kiena kilavaru na mrakerep komṗasia, naṗa la nene monar aul vania. ³ Ana pogos naṗa kiena yaru nene

pano, ana yaru tařena la nene ańe kare naga, ańenelua sina naga pano, pe mla re sur tai poli.

⁴ “Ana yerkawa nene miila si kiena yaru tařena pano, ana la nařa ańea, řar kuruta e řarina, akila piowa pan naga pařisi, ańenelua pa sina. ⁵ Pisi na naga miila ke sina ga tařena tai, ana ańemońar naga mare, siraunia, naga miila kiena yeririna moki apano, asula ańemońar la mńena ga.

⁶ “Ana yerkawa nene pisu sane yar taaga sike narui, pe narina wawa nařa naga kekaran pařisi, ana naga sitomveve pano-o, pisape ‘In na monar neligan ga naruu vano, vena monar avatanon naga.’

⁷ “Ana pogos nařa yar viowa la nene apisu narina ne yerkawa nene pimi, la asumńa apismumun pan la, asape ‘Narina ne ke yerkawa namńa narui. Yaru ke na nene narui, nařa visae yerkawa kovio, řisi na kus porotano nene sane ve kiena lalimana. Popon ita towemńar mńena naga mare, ana ita ga tekilia tokus porotano nene ve kieta.’ ⁸ Ana sanene narui atarar naga, ańemńaria, akovenlua naga petan lokilkerep pa vanua.”

⁹ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Pogos nařa yerkawa nene yoko imi sina, řisi na kila sanapen la nařa amiyumńae ke e kiena yo nene? Yaru viowa la nene, řisi na yerkawa nene imi wemńar la, monar amare e řelaga mńarera tai, siraunia naga ligan kiena lokilkerep e limana ne yaru wo tařena la řasia.”

¹⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visena tai teke e Visena Wa kiena ne Ntewa, pisa sanini pisape

'Kilavaru nene, yaru na yuṁaenen yuṁa lala apisa asape piowa ga, akoven rui, ana nanagane na, kilavaru nene pimi pe kilavaru wo na mrapun yuṁa, ve nauararen yuṁa ṁarera.

11 Ana sur nene, Ntewa ga kila, a mepisuia na po na po.' " *Yauena 118:22,23*

“? Ana sanape, visena nene akilia pa rui, apuloli ṁa pogos tai, pona peraga yo?”

12 Ana pogos naṁa Yesu pisa pae ṁakaiwa nene, yerkawa lala akilia naṁa naga suṁa pisa ke ga visena la nene vanon kiela ṁelaga lala, ana sinela kar naga, kila narui sinelan asape auarar naga, ṁisi narui na apisu sane yar la mokliu, amaraun la, amligan naga ṁeke na aṁpure apano.

*Sur kiena ne Ntewa, a sur kiena ne Sisa
Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26*

13 Ana yar keviu lala apa apisuveve sur nene, lala amligan Varasi laṁas apimi, amio ṁena ga ṁasia e ṁegas kiena ne Erot, naṁa apiunli naviunena ṁarera laṁasia ve nataṁalien Yesu ea, naṁa sane naga visataṁe ṁele ga. *14* Ana apimi puna ne Yesu, akila kotalia e visena wo lala, apisa asape “Navianena, imimi mekilia ko na ope lelaga kemua. Ko ope omaraun re yar tai poli, sane yar keviu, pona yar naṁa to metava, po yar na sanape, ana ko osuṁa apisalua ke mrapa mesmes kiena ne Ntewa pan la punu ga. Ana mesape meviunli tan ko, mesape kieta navisaluaena pisa sanape? ?Pisape mesmes ga naṁa ita le Yu toul takis va Sisa, naṁa pe ṁarin suṁe kiena ne le Rom lala, pona pe mesmes re

sanene poli? ¹⁵ ?Pogaga naña toul takis la nene po peraga?”

Ana Yesu kilia mñaga naña la apiun kotalia ga, sinelan ke asape akila kare naga, ana naga pis pan la, pisape “?Amiu asumña atařalinu ke sanene vanon ya? Pogaga, amiu ala kilavaru tai imi vena nevisuvevelia.”

¹⁶ Ana amla tai pimi, akian pania, Yesu piun tan la, pisape “Ninun marana a ne teke e narin kilavaru nene? ?Ana kia na asiri teke ea, ane kiena kia nene?”

La apisape “Marana ne Āarin Suře Sisa nene, a kiena kia mñena ga.”

¹⁷ Ana pisa pan la, pisape “Pogaga, sur naña kiena ne Sisa, monar ala va Sisa, a suri naña kiena ne Ntewa, monar ala va Ntewa.” Ana pogos naña amloge navisatañeena nene, amilan kare pařisi.

La naña amare, řisi na amal sina

Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ Ana siraunia, le Satusi lařasia apimi puna ne Yesu, sinelan asape aviunli suri tai tania e lepas na sur tai naña la amlelaga mñarera ea, asape sa yaru la naña amare, tařatete amal sina e legiena maro. Vanon suri ne nanene apiun tan Yesu sanini, asape ¹⁹ “Navianena, sinemimin mesape meviunli tan ko sanape e visena tai naña yermarua Mosis siri pan ita nanua sumo. Naga pisa pisape visae yaru tai, mare tan wona naña sane pe narila re tai poli wa, řisi na wenla yaru nene monar talopa sina amió letano nene. Ana

visae sira nene war sisi, akilia asikia e kia kiena ne arimana naþa mare pa rui, vena kia nene mali m̃aga. ²⁰ Ana e pogos tai, wenla la olua. Kiela m̃earu talopa, ana naga mare petan wona, pe narila re tai poli wa. ²¹ Ana wenla nasiraunia þereleinia pe wona, þisi na naga m̃ena ga mare petania, pe narila re tai poli, a wenla na telu kila m̃ena ga sanene, ²² pano-o tol wenla na olua, la punu ga amarmare tan sira naþa sanene. A siraun wona la punu ga naþa amarmare, sira m̃ena ga nene mare. ²³ Ana ko ovisali sur nene: ? E legiena maro, pogos naþa apisa ke asape þisi na yaru la amal sina, þisi na sira nene na ve wona ai, vanon naþa naga talopa amio wenla la olua nene þisi rui?”

²⁴ Ana Yesu pisape “Peraga, kiamiu sitomena pa pe wowe laa. ?Pona kam na pe akilia re ya ne kila amiu ape wowe ke sanene poli yo? Vanon pe akilia re ya naþa Visena Wa kiena ne Ntewa pisa ke poli, a pe akilia re m̃ena ya naþa kiena nam̃areraena keviu kilia kila poli. ²⁵ Pogos naþa yaru la amal sina, þisi na lala ave sa ga navisi kiena ne Ntewa lala ma e peni narui, ana þisi na ve akila re si suri nene naþa natalopaena. ²⁶ A e lepas na malena si nene, kana visena tai teke e tusi naþa Mosis naga siria, naþa pisayu ke narin laki tai naþa kapi kekania, naþa Ntewa pisa pa Mosis sanini, pisape

‘Epraam, Aisak, a Sekop, in na nepe kiela Ntewa.’

“?Pona amiu na pe apuloli re visena nene pogos tai poli yo, ²⁷ ana in na nevisakilale van amiu vena kila ruru kiamiu sitomena lala. La telu nene la amare e yomarava nini nakonua rui,

ana kas moki na moki ãaro pa rui, ana Ntewa pisa ga visena nini na wa, naãa sape naga pe kiela Ntewa. Sanene na kiena visena naga kana kinasia sape la telu nene la amare e yomarava, ana la amal ke ma puna na wa. Ntewa pe sinenan re sape kiena yeririna lala la ave yaru la naãa amare poli, ana naga sinenan sape naga ve Ntewa kiena ne yeririna la naãa amali.”

*Navisaluaena na keviu lua
Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28*

²⁸ Ana navianena na visaluaena tai pimi suñalu sike e pogos nene, ana miyagogan ke le Satusi lala ataãali ke Yesu, ana Yesu taulu la ga e kiena navisatamãena wo lala. Ana navianena nene, naga sitom sape naga towe lai viun va Yesu, pisape “?E kieta navisaluaena lala, nape naãa keviu, miyuve taãena lala?”

²⁹ Ana Yesu pisa pania, sape “Visena Wa pisa sanini, pisape
‘Yeririna nae Israel, amiu ayagoga.

Ntewa na mava, kieta Ntewa, naga taaga pe
Ntewa na mava.

³⁰ Ntewa na Mava naãa pe kioñã Ntewa, ko na monar sinemã sia e losinemã wetelu, e kioñã malena wetelu, e kioñã sitomena wetelu, a e kioñã puriukawaena wetelu.’

³¹ “Nanene naga pe navisaluaena ãesia, a nalua nena naga pisa sanini, pisape

‘Ko monar sinemã si nalavis pumã lala, okila wo
van la, sa ga naãa ko sinemã si ko ke ga.’

“Ana pe navisaluaena re si tai poli naãa naga keviu taulu lalua nene.”

³² Pisi na navianena navisaluaena pisatam̃e pania, pisape “Lelaga ga navianena, ko opisa mesmesu ga. Ko opisa pe lelaga ga, osape yar keviu naga taaga ga, pe tai re si poli. ³³ Ana ko opis pe lelaga m̃ena ga osape monar sineu si naga e sineu wetelu, e kiau nakiliaena wetelu, amio kiau puriukawaena wetelu, ana monar sineu si la naṗa asike lavis pun inu, sa ga naṗa sineu si in ke ga. Pe lelaga ga ne, e nakiravaena kiena ne Ntewa, visae nekila ve sa nene, nanene naga to laa metava, po manene laa taulu make nakuṗaṗaena lala naṗa netaṗa ke e m̃ana Yum̃a Wa.”

³⁴ Ana Yesu mloge kiena navisatam̃eena naga po, pe manmarua po, ana pisa pania, pisape “In na nevisa van ko, sane ko ko na osike pa lavisi rui, ko na yoko ṗisi na ova loyum̃a e nasuṗenena kiena ne Ntewa na wa.”

Ana siraun e pogos nene, ṗisi na pe yar tai taṗali re si Yesu e naviunena la poli.

Navisaarena naga pe Ntewa kiena ne yer-marua Tepet

Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Ana siraunia, Yesu naga pian ke yeririna lala e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, ana naga towelai piun naviunena tai pan la. Naga pisape “?Nekilia m̃aga naṗa kiamiu navianena navisaluaena lala apian amiu m̃aga, ana nesape neviunlia, komin ya naṗa apisa ke asape Navisaarena naga monar m̃alivi e lus kiena ne yermarua Tepet nene naṗa naga pe ṗarin suṗe sumo? ³⁶ Nepiun ke sa nene,

komin nanua sumo, Ninuna Wa pimi e Tepet, kila naga pisi, pisape

'Ntewa na Mava pisa pa kiau Suře, pisape

*“Ko ototano e kiau lepas na ƣamarua, otomate ma vano-o, ƣisi na neligan kioṃa nasinekar lala aimi ve sa narin takue na vilanvanen lamā ea.” ’ *Yauena 110:1**

³⁷ “E lele nene tepisu naƣa Tepet sumā pio ke Navisaarena nene sape pe kiena Suře rui. ? Ana vanon naƣa Tepet pisa sanene, a sanapen naƣa amiu apisa ke asape Navisaarena nene naga molue ga e Tepet, ana naga pe kiena lus ga tai?”

Ana pupia ƣina naƣa asike e pogos nene, lala sinelan manene navianena kiena Yesu la ne sanene, la akekaran manene paƣisi.

Yesu pisi mārera paƣisi pan nasumonena lala nalotena

Matiu 23:1-36; Luk 20:45-47

³⁸ Ana e pogos nene naƣa Yesu naga pian la ke, pian lan la ke mēna ga e ƣelaga na yeluarlaena kiena ne kiela nasumonena lala. Naga pisape “Amiu avisuar amiu e navianena navisaluaena lala. Lala aplave ke paƣisi e mālā kulkota piayavi lala, a pogos naƣa visae la ayaloro e lele na wilwilinena, sinelan asape yaru lala monar avatanon la, a avio ruru la avisave ‘!Navianena, pokolulagi!’ ³⁹ A e pogos na ƣaƣagena lala, a loyuma e nalotena mēna ga lala, la sinelan naƣa silaga asape atotano ga e lelen yerkawa lala. Amiu apisu kilale la ke narui, ne? ⁴⁰ Ana lala asumā aƣure piavin ke kiela leniena la paƣisi, ana apisokani ke ga ne, vanon naƣa e ke e

pogos nene, lala asumã akila kotalia ke letano la, vena avinaun kiela suri lala. Ana vanon suri ne nanene, p̃isi na kiela nakoena m̃arera re laa sane.”

Letano tai mla kiena kururu varu pan Ntewa

Luk 21:1-4

⁴¹ Ana siraunia, Yesu naga pa laa lavisin yo naña akuan ke varu ea e Yumã Wa nene, ana kira pisulili ke yar lala naña akuwakuan ke kiela nalaena lala. Naga pisu yar la moki naña kiela sur la mokliu, aṗar kiela nalaena kerkeviu la pimi, akuwania. ⁴² Ana p̃isi na pisu m̃ena sira marua tai pimi, naga letano tai, pe kiena sur re poli. Ana naga mla narin kururu varu lua pimi, mla pan Ntewa. ⁴³ P̃isi na Yesu pio kiena nalogenã lala vena aim puna, naga pis pan la, pisape “?Amiu apisu ke sira marua nene, naña kuan narin varu lua ga nene? In na nevisa ve lelaga van amiu, naga mla keviu taulu make nalaena punu ga naña yar la naña kiela sur la moki amlavia. ⁴⁴ Lala nene, kiela varu keviu paṗisi, ana amla ga komp̃as tekak ga pano, ana letano nene, narin varu naña naga mlararia vena iilaena kiena malena, mla punu ga pan Ntewa.”

13

Yesu pisawal naña p̃isi na awe plan Yumã Wa Mana ne Ntewa

Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ana Yesu molue e Yumã Wa m̃ana ne Ntewa, ana pogos naña naga sumã mial pa ke, kiena nalogenã lala tai kilologia pupia yumã lala na

Yumã Wa nene, pisa sape “!Navianena, ovisuia! ! Yumã la nene amio kana kilavaru lala apo pañisi wa!”

² Ana Yesu pisa pania, pisape “?Opisu ke pupia yumã la nene? Yumã la nene, ñisi na tañatete si kana kilavaru ne tai naña tomã ga towawa ruru teke e lelenã, komin ñisi na yar lañas aimi, awe plan make nena yumã la nene vano.”

Naloge viowaena monar imi

Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19

³ La amial sanene, apim e Kunus Na Purolip lala, naña kira pisu ke Yumã Wa, ana Yesu totano e yo nene. A pogos naña pe yaru tañena la asu re poli, kiena nalogena la vari apimi puna, Pita, Semes, Yoane amio Antru. Ana apiun tania, asape ⁴ “?Pisi na awe plan Yumã Wa nene pogwai, a kile ya ne yoko kila sur la nene vim kakate?”

⁵ Ana Yesu pisatamẽ la narui, pisape “Popon amiu avisuar ruru amiu, vena ve yaru imi visa kotalia amiu re, ⁶ vanon naña ñisi na yaru la ve moki naña ala kiau kia, ana aimi avisave ‘In na nepe Navisaarena ña,’ ana ñisi na aure yaru la ve moki ava ave wowe. ⁷ Ana visae e pogos nene, aloge maaгена na mara pimi ke lavisi, pona alogon pupia mara la naña sike perina, ana ve sinemiu kurkur manene re. Suri la nene monar imi kakate sumo, ana nanene na pe pe legien maro re poli na wa. ⁸ A ñarin suñe lala, yoko akila mara amio ñarin suñe tañena lala, a purvanua lala yoko asuñalu akawela amio purvanua tañena lala. A yo kar ga e yomarava nini, yoko yemninu vañisi, a pupia viso mēna,

ana suri la nene, pe pe legiena maro re nene poli na wa. Ana suri la nene sa ga sira naña mēpeña, naña sane mloge p̄esan m̄asina mlaea vena waren sisi, ana pupia naloge viowaena naga pere na wa.

⁹ “Ana monar avisuar ruru amiu, sa p̄isi yaru la aure amiu ava e kiela kumali, pona e kiela yum̄a na lotuena lala, vena avis van amiu, ala nakoena van amiu, pona awe amiu. Yoko monar aligan amiu ava asum̄alu ase marana ne yerkaena na purvanua vanon ga naña amiu ape kiau nalogena lala, ana e pogos nene amiu akilia avisawal kiamiu nalelagaena e inu e marala. ¹⁰ A lologena wo, yoko alologon va yolai la punu ga e yomarava nini sumo wa, p̄isi na sur la nene kilia imi m̄alivi. ¹¹ Ana visae la nene aim atarar amiu, aure amiu avano vena ala nakoena van amiu, amiu na ve asitom manene re avisave ‘?Pisi na nevisa ya ne van la ne?’ Ana avisa ga visena naña p̄isi na Ninuna Wa la van amiu, memes ga e pogos na visena, vanon pe amiu re apis poli, komin Ninuna Wa ga naga vis e amiu.

¹² “E pog m̄arera nene, yoko yar kilia tañan yaru viowa tañena la aimi aurelua wenla ruru naapo pona narila ruru naapo, vena awe mom̄ar la, nanene komin naña la nene amlelaga e inu. A nin sisi m̄ena ga lala akilia asum̄alu avisawal anela lala amio arimala lala naña la amlelaga e inu, vena lala m̄ena ga amare sanene. ¹³ Ana yoko yaru la sinela kar manene amiu, naña kiau kia teke e amiu, a amiu yaru a naña sum̄alar

ñarera sumã ga vano-o pog ñarera nene ñisi, Ntewa tamalia naga.”

Pupia pog ñarera tai garu Yerusalem

Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24

¹⁴ Ana Yesu pisa ñena ga visena tañena tai, naña popon yaru kilia wuloyuia, vena kilia ruru kana kinasia. Visena nene sanini, pisape “Yoko amiu akilia avisu naña avisirlua nono tai naña piowa manene laa, yoko sumãlu se e yo wa tai pe pon re nena naña aligan se ea. A pogos naña avisu suri nene, amiu naña asike Yutea, popon amiu aure, ava atapolou e kunus lala. ¹⁵ E pogos nene, visae yaru tai va ruru teke vanua lavisin ñana yuã, naga monar ve va re si loyuã war kiena suri lañasia, ¹⁶ pona visae yaru sike e kana lokove, naga monar ve vito re si uã tar ñana kulgota, naga monar kiriri vitañili ga sanene vano. ¹⁷ Ana e pogos nene, yoko viowa laa ñena van sira la naña meñela, amio la naña amla ke yu pan kiela sisi tomtom lala. ¹⁸ Visae ve sanene, popon amiu alenwo amiu vena kiamiu pog naureena nene ve imi tol amiu re e pog na miava keviu. ¹⁹ Nanene vanon pogos nene, ñisi na ñarera na ñarera, ñarera laa sane taulu pogos ñarera tañena lala, naña siar e pogos naña Ntewa sii yomarava nini pimi tol nanagane, a yoko ve pog ñarera re si tai ve sanene pogos tai. ²⁰ Ana Ntewa sitomãl rui pisape yoko tero pog ñarera nene imi ve plas ga, vanon kiena yeririna la naña pisir plan la vena ave kiena, asike e pogos

nene. Ana visae ve tero re ve plas sanene, yoko taĉatete yaru tai kilia mal sike na.

²¹ “Ana visae yaru lala avivisa van amiu, avisave ‘Amiu avisu yaru nene, naga na Navisaarena nene,’ pona avisa taĉena, asape ‘Nane Navisaarena ne nane gare,’ ana amiu na ve alelaga re e kiela visena lala toko, ²² komin naĉa navisaarena la mokliu naĉa pe ape lelaga re la poli, la akilia asumĉalu, amio mĉena ga navisawalena navisokanena la ve moki, a ĉisi na la nene akilia akila kile lala, amio sur nailanena lala. Ana yoko akila sanene, aure yaru la ava ave wowe, vano-o tol naĉa akilali naĉa aure mĉena yeririna kiena ne Ntewa la naĉa pisir plan la vena ave kiena, ana la taĉatete akilia akila. ²³ Ana akilia avisuar amiu ruruia, komin nepisawal make suri la rui pan amiu nanagane, naĉa pe aĉarpo yo re poli wa.”

Pisi na Narin Yeririna wasuĉe sina

Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁴ A Yesu pisape “Ana e pogos nene, siraun naĉa naloge viowaena nene ĉisi, mrae imi ve pupumalko, a kupario ve tego re sina. ²⁵ A verue la ma e sinapane asumĉa aloloru, a suri mĉarera lala nae ma e sinapane, yoko Ntewa kululun la. ²⁶ E pogos nene, ĉisi na la avisu Narin Yeririna molue e lul amio pupia kiena namĉareraena amio naurarena. ²⁷ Ana siraunia, naga ligan kiena navisi lala ava e yo punu ga e yomarava a ma e

peni, ana yoko aure kiena yeririna la naña naga pisir plan la ñisi rui, aimi lele taaga puna.”

Pe yaru re tai naña kilia pog na legiena maro nene poli

Matiu 24:32-36; Luk 21:29-33

²⁸ Ana Yesu pisape “Amiu asitomli purlaki nene, naña asape purpiliva. Naga kiena sur navian amiuenta tai teke ea, naña monar avisururuia. Pogos naña avisu sitos la siar miyunlua sina, imi memaena, ana amiu akilia asape pog na yepisusunu m̄arera pimi ke lavisi narui. ²⁹ Ve sanene, pogos naña avisu kile la nene e yomarava, la apimi akakate ke sa naña nepisa pan amiu rui, ana amiu akilia naña Narin Yeririna sumã ga e pulutava rui, lavisi ke kate narui. ³⁰ Nevisa suri na lelaga van amiu, yoko sur la nene imi kakate sumo, ana siraunia, lus kiena ne yaru la naña amal ke e pogos nene, ñisi na akilia akovio e yomarava nini. ³¹ A yoko sinapane amio yomarava nini lalua m̄ena akovio veraga, ana kiau visena lala tařatete nena akokovio pogos tai. ³² Ana pe yar re tai naña kilia kana legiena pona aora nena naña ñisi na Narin Yeririna m̄alivi ea. Navisi lala nae ma e peni, amio Narina ne Ntewa, la m̄ena amninue ga, ana Ata ga, naga taaga kilia.”

Monar akila ruru amiu asumã ga

Matiu 24:42-44

³³ Ana Yesu pisape “Sanene, ana monar asumã avisuar ruru amiu, komin amninue ga asape

kiamiu suḑe naga imi sina e legiena ya. ³⁴ Sur nene sa naḑa yar keviu tai mligan mḑana uḑa vena vanon kiena pupia yalena tai. Sumon naḑa naga ligan kiena yo, naga monar ligan kiena sur la punu ga va sike limana ne kiena yar na yuḑaena lala, a monar vis ruru van la naḑa apisuar ke mralaea, sape avisuar ruruia. ³⁵ Ana nanagane sa mḑena nene van amiu, amiu mḑena asuḑa avisuar ruruia, komin pe tekilia re poli, yar keviu na uḑa vim pogwai. Pona imi kotaḑa, po kolemalo, pona sa lakaporo la akokoreko, po kolulagi, ³⁶ ana piowa ga naḑa sa naga vim mḑalivin amiu, lual naḑa kam na amomalio mḑaga. ³⁷ Ana visena naḑa nepisa ke pan amiu, mesmesun naḑa yeririna la punu ga monar aloge, sane amiu akirarava ruruia, avisuaria.”

14

Li nasumonena la nae Israel sinelan asape yoko aweḑar Yesu na wa

Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Yoane 11:45-53

¹ Ana ḑisi na, pog pimi lavisi naḑa e kas punu ga asuḑa akila kiela pupia ḑaḑagena lua. Legiena lua ga suwo ke wa, ḑisi na akila ḑaḑagena na sitomḑalen natamaliaena naga sumo, ḑisi na akila ḑaḑagena na kanen kiligaḑe naga sirau.

A e legiena nene, ḑarin yar wa lala, amio navianena na visaluaena la sinelan ke asape yoko aweḑar Yesu na wa, ana akale ke mrapa tai

na tarwanen naga. ² Ana lala apisayu ke pan la, asape “Sur nene tařatete tekila e maran yeririna la nařa apimi e řařagena nene, komin visae pere na la sinela kar ita vařisi ne, yoko akila pupia mřaagena, vanon la mokliu nařa akekaran ke pa yar nene rui.”

*Maria taron ponotaninu e Yesu
Matiu 26:6-13; Yoane 12:1-8*

³ Ana e pogos nene, Yesu sike e kumali nařa Petani, naga sike e yuřa mřana yaru tai nařa apio ke Saemon Leperosi, komin nanua susumo naga řar leperosi se e yepena. Ana Yesu kinana ke e yuřa nene, sira tai pimi puna, mla piawi tai nařa amiyuřaen e kilavaru tai nařa po, a piawi nene na pulen ponotaninu nařa amiyuřaen e was nen řeligalaki tai, nařa kana kilavaru keviu pařisi. Ana sira nene pilonpo gon piawi nene, taron make ga ponotaninu nene taroi e řarina ne Yesu.

⁴ Ana lařas nařa asike e lele nene e pogos nene, apisu ke sur nene, ana la sinela kar sira nene pařisi, asuřa apisamumun ke pan la, asape “? Komin yar ne sira nene taron kare korenan ke ponotaninu sa nene? ⁵ Visae wilwilinlua ga na, vera war varu keviu ea, vena iilaena yeririna la nařa pe kiela sur re la poli. Naga kila kare na!” Ana la asun apisa kare ke sira nařa sanene.

⁶ Ana Yesu pisa pan la, sape “?E, kam na akila ke sanene pan sira nene komin ya? Amiu na ve avisa kare re si naga, naga kila yuřaena nařa po tanea pan inu, pisa ruru inu pařisi. ⁷ Li na lima

korena la naŭa apisa la ke ne, yoko lala asulue ga likan amiu, ana amiu akilia aiila la silaga e pog punu ga naŭa sinemiunia. Ana inu, in na yoko ve nesu re silaga nemio amiu. ⁸ Suri naŭa sira nene miyuŕaenia, naŭa taron ponotaninu e inu, naga kila sur wo punu ga naŭa naga kilia kila, naŭa pe nakilaruruen yepu yoko neva e marena. ⁹ Nepisa ke sur na lelaga pan amiu, e yo punu ga e yomerava wetelu naŭa avisawal kiau lologena wo ea, ana asunyu ŕena sur nowo nene naŭa sira nene miyuŕaenia, vena asitoŕal sina ga silaga pupia sitomena kiena e inu, naŭa sinena miye inu lelaga.”

Sutas ŕiliwilin wan Yesu

Matiu 26:14-30; Luk 22:3-20; Yoane 13:21-30

¹⁰ Ana Sutas nae Kariot, naŭa naga ŕena pe nalogenena na lualima taaga pa lua tai, naga sitom ke pa rui naŭa yoko wilwilinwan Yesu, ŕisi na pa pisu ŕarin yar wa lala. ¹¹ Ana pogos naŭa amloge yoko naga kila kiela mrapa na tarwan vinaunen Yesu, akekaran paŕisi, apisaar pania, asape “!E po paŕisi ne! Visae oiila imimi ve sanene, yoko mela narin nalaena tai van ko vanonia.”

Ana e pogos nene, Sutas siar kale ke pulmas tai yoko kilia ligan Yesu va e liman yaru wa la nene.

Yesu pitetalia Pita amio Yoane ava akila ruru kana kinanena maro

¹² Ana legiena ŕesia na ŕaŕagena na kanen kiligaŕe pe Toste, naga legiena naŭa la asuŕa akila ke nakuŕaŕaena e narin sipsip lala vena sitoŕalena natamaliaena. Ana nalogenena la apiun tan Yesu, asape “?Ko na sinoŕan osape

mekila ruru kata kinanena na p̃aṣṣagena naṣa e lepas nape?”

¹³ Ana naga pisa pan lalua, sape “Ava gar Yerusalem, yoko alual yar tai kus ke pupia piawi na wii tai, imi m̃alivin amiu. Ana ataveve naga avano, ¹⁴ ana yoko naga were amiu ava e yuṃa tai. Ana pogos naṣa ava loyuṃa e yuṃa nene, amiu avis van p̃ar na yuṃa nene, avisa sanini asave ‘Kieta navianena piun ke sape awa yo kiena ne wolawa lala, vena naga memio imimi kiena nalogena lala mekilia makan kinanena na sitom̃alen natamaliaena ea?’ ¹⁵ Amiu avisa sanene vania, ana naga vian amiu e pupia lele tai metava van amiu, naṣa suri la punu ga sike pa e rui, ana yoko akila ruru sur la punu ga nakanena e lele nene.”

¹⁶ Ana Yesu pisa sanene pan nalogena lua nene, ana apano, amial m̃a apa atol Yerusalem. Ana e pogos nene, sur la punu ga pimi m̃alivi sa ga naṣa Yesu pisayu susumo pan lalua.

Pisi narui na, lalua akila ruru maron kinanena na p̃aṣṣagena nene kana Yesu, p̃isi na aṣasuṣela sina ga.

Yesu pisawal naṣa yoko Sutas vielua naga van kiena nasinekar lala

¹⁷ Ana kolemalu, Yesu amio kiena nalogena lala apitom garo Yerusalem, apito e yuṃa naṣani.

¹⁸ Ana pogos naṣa asuṃa akinana ke narui, Yesu pisa pan la, sape “In na nepisa ke pe lelaga pan amiu ne, yoko amiu yaru ga tai yoko vielua inu, amiu yaru ga tai naṣa ita tesike tekinana ke veraga nagane.”

¹⁹ Ana nalogena la amloge naña naga pisa sanene, ana amloge piowa pañisi, apiun veve ke tan la peve taaga, asape “?E, in re poli?”

²⁰ Ana Yesu pisatañe la, sape “Naga naña yoko kila sanene van inu, naga pe kiau nalualima ga taaga pa lua tai, naña naga yaru tai naña imimi lua meputon kamimi kilaparavi e ga e pulpiala taaga. ²¹ Ana yoko Narin Yeririna naga monar mare sa naña Nasiriena Wa pisayu pa sumo rui. A yaru naña vielua naga, yoko viowa manene laa van naga, naga popon manene sa ve vaeme re ga rui.”

Kinanena maro

²² Ana pogos naña la akinana ke sanene na, Yesu mla kilaparavi tai, pisa potena pan Ntewa, ana kawewowaia, kian pan la, ana naga pisa pan la, sape “Alavia, akania; nanene naga pe tasneu.”

²³ Ana ñisin nene, mla piala na kuruta, pisa potena pan Ntewa, ana kian pan kiena nalogena lala, ana la punu ga peve taaga amunpae ea.

²⁴ Ana naga pisa pan la, sape “Nanene, naga pe tau naña pe nakilaen naviranarena kiena ne Ntewa sumalu ñarera silaga, naña yoko tau nene naga lauwo malena kiena ne yeririna la ve moki. ²⁵ Nepisaar ke pe lelaga na pan amiu ne, nesape yoko sane in na ve nemun re si kuruta pogos tai, vano vano-o nemun ga kuruta viu e navesuñenena kiena ne Ntewa.”

²⁶ Ana pogos naña Yesu kila pa sanene, ana la amiyau e yauena tai naña teke e tusi kiena ne Yauena lala, ñisi na amolue petan yo nene, amiyal apa e Kunus Na Purolip la.

Yesu pisawal sape yoko Pita naga visawan naga

Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Yoane 13:36-38

²⁷ Ana pogos naña asike e kunus nene wa, Yesu pisawal pan la pisape “Pane ga kolemalu, kiamiu lelagaena e inu naga loru, komin Visena Wa pisawal pa sur nene rui, naña sape

‘Yoko in na nowe moñar yar navisuaren sipsip, ana kiena sipsip lala yoko aureure tetai.’

Sek 13:7

²⁸ “A pog naña netaulu si marena, yoko in na nesumo neto garo Kalele, ana amiu mēna monar asirau atom garo lele nene.”

²⁹ Ana pogos naña Pita mloge visena naña Yesu pisa pania, pisawolia pisape “Pona nalelagaena kiela punu ga nene e ko loru, aure vetan ko, a yoko inu, in na tařatete neligan ko pogos tai.”

³⁰ Ana Yesu pisa pan la, sape “Lelaga nepisa ke pan ko, yoko pane ga kolemalu, pogos naña towa la ve akokoreko re yam ve lua wa, a ko, ko na yoko ovisawan inu yam ve telu rui.”

³¹ Ana Pita pialuřar visena nene, pisaar mārera, sape “Visae la sinelan asape awemānu mēna nemio ko, naga pogaga ne, ana inu, yoko tařatete nevisawan ko, nesape in na pe nepe kioņa re poli.” Ana e pogos nene, nalogena punu ga la apisa mēna sa nene.

Yesu pa mlen ma Ketsemani

Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Ana sirau, Yesu lala apa e lepas nen kunusia, amiyal apito tano e narin pulřalu tai, naña kiena

ki Ketsemani. Ana naga pis pan la pisape “Amiu asumã e nini wa. Ana in na neva nelen ve plas ga wa.”

³³ Ana naga ãere Pita amio Semes a Yoane, ataveve naga, apa li la vitokak ga sane, ana e pog nene, sinena Yesu naga pimi urmi keviu, mloge piowa pañisi. ³⁴ Ana naga pisa pa la telu nene, pisa pisape “Nanagane, nemloge sa naña ninuu naga pororowa make ga, naña lavisì nemare narui. Awis, amiu asumãli atavilo amio inu e yo nini wa.”

³⁵ Ana Yesu miyal pa laa sane, mlorun kinai, mlen pa arimana, sape “Ata-o, Ata-o, sa otañania, yoko aora na pog mñarera la nene naga ve imin in re sina. ³⁶ Ko na okilia okila sur punu ga, ana nepiun tan ko vena okuslua piala naloge viowaena nene vetan inu, vena in na ve nemun re ea. Ana ko na ve okila re sa naña na sinenanena kiau, ana okila ga sa naña kiomã nasinenanena.”

³⁷ Pisi na, naga pimi sina ga puna kiena nalogena la telu nañane, naga pisu lala amomalio pa rui. Pisi na lala atavilo sina ga, ana Yesu pis pa Pita sape “?Sanape Saemon? Ko na omomalio? ? Komin ya ne kam na tañatete atavilo amio inu e aora nini? ³⁸ Kam na monar avisuar ruru amiu, monar alen lue ga, vena natañaliena la ve akila amiu aloru re e mlamulena viowa. Pe lelaga, kiamiu sitomena mñarera po, ana tasnemi naga miyowo ga.”

³⁹ Ana siraunia, naga pa si e yo na leniena nañane, mlen, mlenin sina ga visena nañane.

⁴⁰ Ana pogos naña naga ãasuñe sina, pisu la

telu nene amomalio ke sina ga, komin atekavito pañisi, ana pogos naña pis pan la, lala pe apisatañe re si suri tai pan poli.

⁴¹ Ana naga pavin sina, kiena leniena na telu, ana pogos naña p̄asuṗea, naga pis pan la, sape “!E! ?Amiu apa ruru amiu ke ga wa, amomalio ke ga wa? !Poga, p̄isi ga ne! Naga ne lavis ga pog naña narin yeririna va e liman li viowa la narui. ⁴² Ko pogaga, amiu asuñalu ita tetove, yar nawilwilin wan inuena, nagane pam ke lavis gar ne narui.”

Apuarar Yesu m̄arera

Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Yoane 18:3-12

⁴³ Ana e pogos nene naña Yesu pisa ke visen nene wa, Sutas, naña naga tai lala lualima yam taaga pa lua ne, naga pimi, amio yeririna la moki naña aṗar ke playu na mara amio kiela plaki lala. La nene, yar keviu la kiena yar wa la, amio navianena na visaluaena, amio na sumonena kiena le Yu la, lala amligan la apimi. ⁴⁴ Susumon naña apimi, yar na wilwilinena naña Sutas, naga pisap̄es kile tai pan la sumo rui, pisape “Yar naña sa neva netalopan p̄esia, yar ne nanene naña ita sinetan ke, ana kiamiu yar na mara la monar atararia m̄arera aure naga vano.”

⁴⁵ Ana pog naña apimi narui, Sutas miyal mesmesun ga Yesu, pis pania, sape “Navianena, pokolemalo.” Talopania, ⁴⁶ ana kiela yar na mara la apimi atararia asape aure naga vano. ⁴⁷ Ana pogos naña atarar sanene, ana nalogena tai p̄urelua kiena playu, sape te yar tai naña nae

pun yar wa la, ana naga tetereria ga ãarina, telua kiligana komþas pano.

⁴⁸ A Yesu pis pan yar la nene, sape “?Sanape na amiu aþar kiamiu playu amio plaki lala? ? Sanape na asape aim ataranu sanene? ?Pona asitom ke asape in na nepe yar m̃arera na vinauena amio na wem̃aren yaru la yo? ⁴⁹ Sila ga e legiena punu ga, in na nepian amiu e yuñã m̃ana Ntewa, ana sanape na amiu pe apim ataranu re e pogos nene poli? Ana pogaga, kome sur la naþa nasiriena wa pisayu sumo rui, monar imi ve sa ga nene.” ⁵⁰ Ana e pogos nene, nalogena la amligan Yesu, aþure petania.

⁵¹ Ana e pogos nene, yar m̃ee tai taveve ke yar la naþa aþure ke Yesu pano, ana naga pitavi ga. Ana yar la nene þasia apisuluþar naga, asape atarar m̃ena naga, ⁵² ana atarpal ga naga, atarar ga kiena kulmrae aþurelua petania, pe plamom̃e ga kiriri pano.

Aþere Yesu pa e pupia kumali kiena yar kerke-viu kiena le Yu la

Matiu 26:57-68; Luk 22:54-71; Yoane 18:13-24

⁵³ Ana lala aþere Yesu pimi suñal e marana ne þarin yar wa, naþa kiena ki Kaeþas, amio yar keviu kiena yar wa lala amio navianena na visaluaena, amio na sumonena kiena ne le Yu lala, apim pa lele taaga e yo nene rui. ⁵⁴ Ana Pita m̃ena taveve m̃a Yesu e pogos nene, ana pe pa re lavisin poli, ana pogos naþa apim loyũã e kove na kumali nene, Pita pa totano amio yeririna na yuñãena kiena Kaeþas, lala atega

ke kapi, komin miava. ⁵⁵ Ana yar keviu la naþa asike loyuma e viorena nene, lala akale ke yar laþas naþa akilia avisa plan sur laþasia naþa Yesu miyumaenia pona pisa, vena kila la akilia awemnar naga vanonia, ana pe ama re sur tai poli. ⁵⁶ La ama laþasia aþerela apimi apisawal visena moki, ana visena punu ga nene apisokan ga, asumia apisa ke ga sur la naþa pe taþena lala, ana kiela visokanena la nene mlolor ga.

⁵⁷ Ana þisi na, laþas na visokanena ama visena tai, asumalu, asape ⁵⁸ “Memloge yar nene naga þarwar e visena sanini rui, sape pupia yuma wa naþa kieta yermarua ga la amiyumaenia e limala, pisa sape yoko naga taaga ga kilia weplania, yoko yumaen ruru si yuma wa viu taþena tai e legiena ve telu ga, naþa liman yeririna taþatete yumaenia.” ⁵⁹ La apisa ma visena la nene pano-o, kaka ga, kiela visena la nene pe sumal marera re poli.

⁶⁰ Ana þarin yar wa sumalar se marala, pisi pa Yesu, piun tania, sape “?Ko na yoko ovisatame van la pona ve ovisatame la re? ?Sanape e visena la nene naþa apisa plan ke ne?”

⁶¹ A Yesu pe pis re si po, pisatame re si poli. Ana þarin yar wa pis si pania, sape “?Sanape? Ko na ope Navisaarena naþa pe narina ne Ntewa, pona pe ko re poli?”

⁶² Ana Yesu pisatame pania, sape “Ee, Navisaarena nene, naga inu. Ana nesape nevisa mena van ko, þisi na yam ve plas ga, avisu si Narin Yeririna naga totano ke e lepas na

řamarua puna Ntewa na řareraena, yoko avisu naga vaeme e lul metava vitom tano e yomarava nini.”

⁶³ Ana řarin yaru wa sinen karia na pitolwowa řana kulkota, pisape “Pisi ga ne! ?Komin ya ne ita takale ke si yar tařena nařa kilia visa plan si sur lařasia e naga? ⁶⁴ Amiu amloge ke ne! !Yar nene naga řarnena kare pa kia wa kiena ne Ntewa rui! Viorena sitom sanape, yoko tela naliřereena van ve sanape?”

Ana la amla naliřereena pa Yesu, asape memes ga nařa monar awemřaria.

⁶⁵ Ana lařas aplanirkon naga, apiwo kilamara, ana asuia, apisa karea, apiuyun tania, asape “?E, ovisalia, ane mlipa ko ke nanagane?”

Ana yar na mara lařas kiena řarin yaru wa la apim ařurelua naga petan yo nene, ana la řena nene asuia, amlilipa ke pogos nařa ařure ke naga apano.

Pita naga pisawan Yesu

Matiu 26:69-75; Luk 22:56-62; Yoane 18:15-18,25-27

⁶⁶ Ana e pogos nene, Pita sike loyuņa e kove wa, ana sira na visuaren yuņa řana řarin yar wa pimi e lele nene, ⁶⁷ ana řal Pita tegan ke kapi, pisuluřaria, pisa pania, sape “!E, ko nene ko řena otataveve yar nae Nasaret nařane!”

⁶⁸ Ana Pita pisawan sur nene, sape “!E! In na pe nemloge ruru re sur na ko opisa ke ne poli!” Ana naga petan lele nene, pato laa lavisin pupia pulutava na yuņa nene.

⁶⁹ Ana e yo nene, sira nene naga m̃al sina, ana pisawal pan yar la naña asike ne, sape “Yar nene pe yar kiena ke yar naña tai narui.”

⁷⁰ Ana Pita pisawan sina ga visena nene. Ana pe piavi re nenaga, la nene apisa pa Pita, asape “Peraga, ko ke tai narui, komin ko na yar nae ke Kalele tai narui.”

⁷¹ Ana Pita pis m̃arera, pisaluñar m̃arerania e visena sa nini, sape “!E lelaga kemua rui, Ntewa na Mava, in na nepisa pa rui, pe nekiliaar re nena yar na kam na apisayu ke ne poli.”

⁷² Ana veraga ga pogos naña Pita pisa ke sanene, towa kokoreko yam lua narui, kila Pita sitom̃al si visena kiena Yesu, naña pisa pania, sape “!Lelaga nepisa pan ko, ãane ga ne kolemallo, pogos naña towa ve kokoreko re na yam lua poli wa, ko na ovisawan inu yam ve telu rui.”

Ana Pita mloge sinena piowa na piowa, molue pa vanua, tag na tag.

15

Lala aþure Yesu pa puna ne þarin suþe kiena ne le Rom la naña sike Israel

¹ Ana kolulagi e Praere nene, li kerkeviu la kiena le Yu la apiora sina ga e kiela pupia kumali. La nene nane yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio kiela nasumonena lala, amio kiela navianena navisaluaena la. Apis m̃a pano-o, atol sitomena tai, þisi na apiar limana ne Yesu, aþure naga pa puna ne þarin suþe keviu Paelat, ana la amligan Yesu e limana, vena naga liþerea.

Yesu suñalu e marana ne Paelat

Matiu 27:11-14; Luk 23:3-5; Yoane 18:33-38

² Ana Paelat piun tan Yesu, sape “?Ko ope Parin Suñe kiena ne le Israel lala, pona peraga?”

Ana Yesu pisatañea, pisape “Naga ke narui, sane opisa ke ne.”

³ Ana yerkawa lala kiena ne ãarin yaru wa lala apisasawal suri la e Yesu, asape naga kila sur la moki naña piowa. ⁴ Ana Paelat piun sina ga tania, sape “?Sanape, la apisa suri viowa moki e ko rui, ana ko na omla ña kana navisatañeena pona peraga?”

⁵ Ana e lepas nen sur la ne apisa ke ne, Yesu pe pisatañe re si sur tai pan la poli, ana Paelat sinen pulan sur nene pañisi.

Paelat tañan pisape Yesu monar mare

Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Yoane 18:39-19:16

⁶ Ana e pogos nene, la asike e pog na Pañagena na Sitomañalena Natamaliaena wa, ana e kas punu ga e pañagena nene, ãarin suñe nae Rom silaga kila suri tai pan le Israel lala. Naga kila naña visae lañas naña asike e yuñna naloge viowaena, la akilia aviun yaru ve taaga naña sinelania, yoko Paelat naga ligan lua naga molue. ⁷ Ana e pogos nene, yaru na kilaen politik tai naga ñeke e yuñna naloge viowaena, naña yaru la akilia ruru naga, kiena ki Parañas. Naga pe yar tai pogos naña asumñalun kawelaen amio le Rom lala, memoñar lañas amare, ana amligan pa e yuñna na loge viowaena. ⁸ Pisi na, ãina lala apimi moki lele taaga e marana ne Paelat, apiun tania vena naga kila van la sa naña naga suña kila ke

ne, monar ligan lua lala yar tai naña sike e yuña naloge viowaena molue sina.

⁹ Ana Paelat pisatamē la, sape “Pogaga. ?Amiu sinemiun asape neligan lua yaru nene molue sina, naga pe kiamiu þarin suþe amiu le Yu la?”

¹⁰ Paelat piun sanene, vanon naga kilia pa rui naña yerkawa ga kiena ne le Yu lala, aþure Yesu pimi puna, sane yuñaena na vielueen ga, vanon naña apisu kiela yeririna taþena lala akekaran Yesu paþisi.

¹¹ Sanene narui, Paelat sinenan sape ligan lua Yesu vano, ana yerkawa kiena ne yaru wa lala akila kare sitomena kiena ne yeririna lala pimi pisusun paþisi, asape amāreran van Paelat vena ve ligan lua re Yesu, ligan lua ga Paraþas vano.

¹² Ana Paelat mloge ke sur la naña apisa ke pania, piun tan la, sape “Pogaga, ana visae sanene, þisi na nekila ve sanapen yar nene naña amiu apio ke naga asape þarin suþe kiena ne le Yu lala?”

¹³ Ana la punu ga apioyonia, asape “!Asuar naga e lak torovia!”

¹⁴ Ana Paelat piun tan la, sape “?Vanon ya? ? Naga kila suri ya ne piowa?”

Ana la apioyoni manene laa pa metava sane, asape “!Asuar þa, asuar ma e laki torovia!”

¹⁵ Ana Paelat pisu þele narui, sinenan sape visa sur tai naña kila yeririna la nene aloge wonia, ana naga sape Yesu naga sumā ga, a mligan lua ga Paraþas pa si pula. Ana mligan Yesu e limana ne kiena li na mara lala vena akoa, aure va asuar e lak torovia.

*Li na mara lala akila lele kare Yesu
Matiu 27:27-31; Yoane 19:2-3*

¹⁶ Ana li na mara lala atarar Yesu aþerelua pa vanua e yometava na kumali kiena ne Paelat nene, ana la apio pa kiela þegas nen li na mara taþena lala vena aimi avisuia. ¹⁷ Ana la amiyenlua mana kulsota, ana amiyen kulkota tai e naga naþa marana mene sa naþa þarin suþe la amiyen, ana aþar nonos nen kilsirili, ana aþaniroron ga, amligan e þarina, sa naþa karo na þarin suþe tai. ¹⁸ Ana pogos naþa amligan sur la nene e þisi, la asuma akila lele kare ke, asape “!Þarin suþe kiena ne le Yu lala-oo! Imimi mepatanon ko, memieluar ko!” ¹⁹ La amla lakiavio tai, ane þarina ea, la asuma apasiria kare naga, akinai tano puna sa naþa apatanon ke naga. ²⁰ Ana pogosia naþa la akila lele kare naga, þisi na aþarlua kulkota mene nene petan naga, ana amiyen si mana kulsota tai ea, aþure apano vena asuar naga e lak torovia.

*Asuar Yesu ma e lak torovia
Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Yoane 19:17-27*

²¹ Ana pogos naþa li na mara la asumon Yesu apa ke narui, anal yaru tai naþa naga pa yomarua ana naga mial pimi. Yar nene, naga Saemon naþa sumo naga nae Saerin, naþa naga arimanane lalua nene Aliksanta amio Ruþas. Ana anareran pania asape naga towe kus lak torovia kiena ne Yesu vano. ²² Ana lala asumon Yesu apa atol kunus tai, kiena kia Kolkota, naþa kana kinasa asape yo naþa sane puryu

na piařarin yaru. ²³ Pogos nařa apimi aporu e wos nen kunus nene, ana la sinelan asape ala kuruta namunena va Yesu vena munia. Ana kuruta namunena nene ataron was nen suri tai nařa melkalka sike ea, vena kila tasnena ne Yesu kapulu ga, ve lae manene re, ana pogos nařa amla pania, yepen mavin munena.

²⁴ Ana la atarar Yesu, asuar naga ma e laki torovia. Pisi na, la akuan taes, vena alual li ane war mřana kulmrae tai, a ane war tai. ²⁵ Ana pogos nařa amligan pa Yesu ma e laki torovia, naga kolulagi, maran mrae ovari. ²⁶ Ana li na mara nae Rom la asiri navisawalena tai, nařa pisawal suri nařa nasumonena kiena ne le Yu la sinelan asape awemřar naga vanonia, nařa sape "Yaru nene naga pe řarin suře kiena ne le Yu lala." ²⁷ Ana e pogos mřena nene, yar navinauena lalua, asuari la mřena ga e laki torovia sa ke Yesu, apisirilua tai e lepas na řamarua, tařena e lepas na řamřeli. ²⁸ E mrapa ne nanene, lala akila visena marua tai na Tusi Wa pimi kate sina ga, nařa sape "Amligan naga mřeke amio yar na kilaroen navisaluaena."

²⁹ Ana yaru la nařa asumřa amiyaloro ke apa e yo nene, asisilin řarila, apisalele kare ke Yesu řisa, la asape "!Koe, suwala! Ko nene nanua sumo ko opisa osape ko okilia owe plan Yumřa Wa mřana ne Ntewa, ana ovisirlua sina ga e legiena ve telu ga, ana sanape narui? ³⁰ !Poř ko ga otamalia ko lia, ovetan laki torovia nařa, otom tano!"

³¹ E ðelaga ña nenaga nene, yerkaawa kiena ne ðarin yaru wa lala, amio navianena na visaluaena, asuñña apitalia kare ke naga pañisi, asuñña apisa ke, asape “!Pona naga tamalia ña yaru tañena la moki rui, ana naga mninue kare si narui, tañatete si tamalia naga yo! ³² ?Ana naga pe kieta Navisaarena, a pe ðarin suñen ita le Yu lala, pona peraga? Popon naga vitom tano e lak torovia nanagane, vena ita tevisu sane naga pe lelaga, vena telelaga e naga.” Ana la lua ñena naña asuar la e laki torovia amio Yesu, la ñena ga amiyakol sina visena viowa kiena ne la nene pania.

Yesu mare

³³ Ana kolipae ga, yemalolo pimi kalo yo punu ga e yo nene, pano tol mrae telu koyepakilavi. ³⁴ A e pogos nene, Yesu mlokai keviu e kiena visena ruru naapo, sape “?Eli, Eli, laña sañatani?” naña kana kinasia sape “?Kiau Ntewa, kiau Ntewa, sanape na omliganu nemñeke sanene?”

³⁵ Ana yeririna lañas naña asuññalu asike e yo nene, apisusu suri la nene, ana amlogepal ñaagena kiena ne Yesu nene, ana la asape “Amloge ke ne, yaru nene pio ke yermarua Elaisa, vena imi iila naga yo?” ³⁶ Ana veraga ga, lala yaru tai kiriri pimi, ðar lumlum ðasia, taron kuruta namunena naña melkalka pa ea, miyurar te laki tai, kian pa Yesu vena munia, ðisi na naga sape “!Tesu wa! Tevisulia, pona yoko yermarua Elaisa vitom tamalia naga pona pere.”

³⁷ Ana Yesu mlokai manene sina, ðere maron kiena yalua, marþanu.

³⁸ Ana pogos ke ga nene, pupia kulmrae naþa merorol tamalele ke e Yumã Wa mñana ne Ntewa, naþa mono ke yo wa naþa pe yo wa paþisi, purþa pito ga lika, siar metava pito tol tano.

³⁹ Ana yerkawa kiena ne li na mara lala, naþa pisusuar mña Yesu, pogos naþa pisu ðere maron kiena yaluaena, milan paþisi, pisa sape “!Aulai, yaru nene naga pe Narina kemua Ntewa lelaga naþane!”

⁴⁰ Ana sira laþasia naþa atataveve ke Yesu asike e yo nene, asuñalu asike laa perina sane, asuñã atamaren ke kiela navianena. E lala nene, la telu naþa kiela kia la sanini, Maria tai naþa sira nae Maktala, Maria mñena naþa anenane Semes kokan amio Yoses, a sira mñena tai, Salome. ⁴¹ Naga lala naþa pogos naþa Yesu sike garu Kalele nanua sumo, la asuñã ataveve naga, amiila mñena naga. Ana sira mñena la moki asuñalu asike e pogos nene, naþa lala mñena akom garo Kalele ataveve Yesu apa ma Yerusalem.

Yosop sin Yesu

Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Yoane 19:38-42

⁴² Ana legiena na Praere, naga pe legiena na kilaruruen sur la punu ga suñate Legiena Wa peni, ana pogos naþa lavis mrae vito tano, ⁴³ yaru tai nae Aramatia, kiena ki Yosop, naga pe marau re poli, kila kiena sitomena mñarera po, pa suñalu se marana ne Paelat, piun tania sape

kus tasnena ne Yesu. Naga m̃arera pan pañisi nakilaen ve sanene, komin naga pe pupia yar tai na kansel kiena ne le Yu lala, naña yar la akilia ruru naga po, pe yar m̃ena tai naña sinenan ke navesuñenena kiena ne Ntewa naga vim.

⁴⁴ Ana Paelat mninue ga sape e pogos nene na Yesu mare rui po pere wa, pio kiena yar kawa na mara pimi piun tania. ⁴⁵ Pogos naña mloge sape Yesu mare rui, ana tam̃an tasnena Yesu imi va Yosop.

⁴⁶ Ana Yosop temare ga m̃ana puluve viu tai ãisi ga na wa, pa pul kulmrae nowo tai, pa akuslua tasnena ne Yesu petan laki torovia, amluluwoia ana la apa amligan m̃eke e m̃ana puluve nañane. Ana amelilivin pupia kilavaru pimi mono pulusia, ana la añasuñe la si apano.

⁴⁷ Ana Maria lalua nene, tai naña nae Maktala, amio tañena nene anenane Yoses, lalua m̃ena apimi apisu yo naña tasnena ne Yesu m̃eke ea.

16

Puluve korena ga m̃eke

Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Yoane 20:1-10

¹ Ana pogos naña Legiena Wa ãarovia, ko yepekilavi e Pog Orai, Maria nae Maktala, amio Maria naña anenane Semes, amio m̃ena Salome, la telu nene apito apul suri la naña ponos taninu vena awar va avilan e yepena ne Yesu. ² Ana e Sante kolulagi wa ke ga wa, sa naña mrae siar molue, la teloka amiyal apa e puluve nañane. ³ Ana pogos naña amiyal ke apano, apiuyun ke sina ga pan la, asape “?Ana visae tetol ma ne, ane

kilia melilivin lua pupia kilavaru naña mono ke pulus nena van ita, vena tekilia teva loyuma?”

⁴ Ana pogos naña la apimi lavisin yo nene, apisu ga pupia kilavaru nañane, yaru tai melilivin lua pa rui. ⁵ Ana la apa loyuma e puluve nañane, amilan yaru mee tai totano teke e lepas na pamarua, miyen ke kulmrae naña miyuwowa pañisi, ana pogos naña apisuia, sinela kurkur, miyuyuwawa pano-o pañisi. ⁶ Ana naga pis pan la, pisape “!E, ve amarau re! In na nekilia pa rui naña amiu apimi e yo nini vanon Yesu nae Nasaret, naña amear naga e laki torovia. Ana naga sumalu mali si rui, pe mon re si e yo nini poli. Aimi avisulia! Na nene yo naña amligan tasnena menea. ⁷ Ana ato vilaga, avisawal va Pita amio nalogena tañena lala, avisave yoko Yesu naga sumo vito pes garo Kalele, ana pisi na la mēna monar asiraun atove, avisu naga e yo nañani, sa naña naga pisaar pan la sumo rui.”

⁸ Pisi na la apitañili, apetan puluve aPURE apitove, komin la amilan suri la nene pano-o pañisi, amiyuwawan ga rui. Ana la amarau mēna pañisi, kila sanene la apitove na pe apisawal re si pan yaru tañena la poli, apa mesmes puna ne nalogena lala.

*Yesu m̄alivin Maria nae Maktala
Matiu 28:9-10; Yoane 20:11-18*

⁹ Ana Yesu mal sina e Pog Olua kolulag wa ke ga wa, naña pe legien pesia na wik. Pisi na naga m̄alivin ke la naña atavevea, ana naga naña

ĩmalivin p̃esia, Maria nae Maktala, naña nanua sumo pile plan ninuna viowa la olua petania. ¹⁰ Pisin naña Maria pisu Yesu, pa ĩmalivin la naña asuña ataveve ke naga sumo, la asuña amloge ke piowa atag ke ga wa, naga pisawal pan la pisape Yesu naga mal si rui. ¹¹ Naga pisa ruru pan la pisape naga pisu Yesu e kilamarana rui, ana la pe amlelaga re e naga poli.

Yesu ĩmalivin kiena nalogena la lua

¹² Ana siraun sina, e pogos tai nalogena la lua apetan Yerusalem amial apa ke apa sane, ana Yesu ĩmalivin la. Lalua apisu sane yepena pe tañena, pe sa re si nanua sumo poli, ¹³ ana pogos naña apisu pae p̃isi, lalua apilon la sina añasuñela, apitove apisawal sur nene pan lala tañena lala, ana yam si tai lala tañena la nene pe amlelaga re e sur nene poli.

Yesu ĩmalivin kiena nalogena lala

¹⁴ A siraun sina, Yesu ĩmalivin kiena nalogena la lualima taaga pa taaga, e pogos tai naña atotanon ke kinanena. Ana naga pisli ĩña pan la, komin naña pe añasine ruru re naga poli, komin sinela la ĩmarera pañisi, kila na la pe amlelaga re e visena kiena ne la naña akirawal naga mali si rui. ¹⁵ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Nanagane na monar avano, aliureure amiu e yo punu ga e yomarava nini, monar alologon kiau lologena wo van yeririna la punu ga. ¹⁶ Visae yar tai naga loge, ana lelaga ea, siraunia tol wii nakeena, yaru nene yoko tol malena, a visae

naga naþa ve lelaga re, þisi na Ntewa visaar marena vania. ¹⁷ Ana la naþa yoko alelaga, þisi na kile la asike e la, sa naþa la avile plan yermare la e puriukawaena na kiau kia, ana avisin mēna visena taþena lala, ¹⁸ a sa pogos tai auarar lomāra tai, ana yoko woga ga, a visae amun sur tai naþa monar amarenia, ana sur nene taþatete kila sur tai van la, ana yoko aligan limala la e inanena lala, þisi na aloge wo sina ga.”

Yesu þasuþe si pa ma e peni

Luk 24:50-53; Yumāena 1:9-11

¹⁹ Ana pogos naþa kieta Suþe Yesu pisa pa visena la nene pan la, Ntewa þurelua si naga pa ma e peni, mligan naga totano e lepas na þamarua puna. ²⁰ Ana kiena nalogena la amial tetai, apa amlologo e yo punu ga, ana apisu sane Suþe naga miyuñae ke amio la, kila ke kile la moki pan la, vena kilaen yeririna la avisu kilia sane kiela visena la pe lelaga ga.

A sunena nene maro ga e nene.

**Lologena Wo Kienane Yesu Kristo Kome
Kewo
The New Testament in the Lewo Language of Epi
Island, Vanuatu
Le Nouveau Testament en Lewo langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Lewo lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lewo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ee028e1c-7e53-571d-8041-681daaf580e8